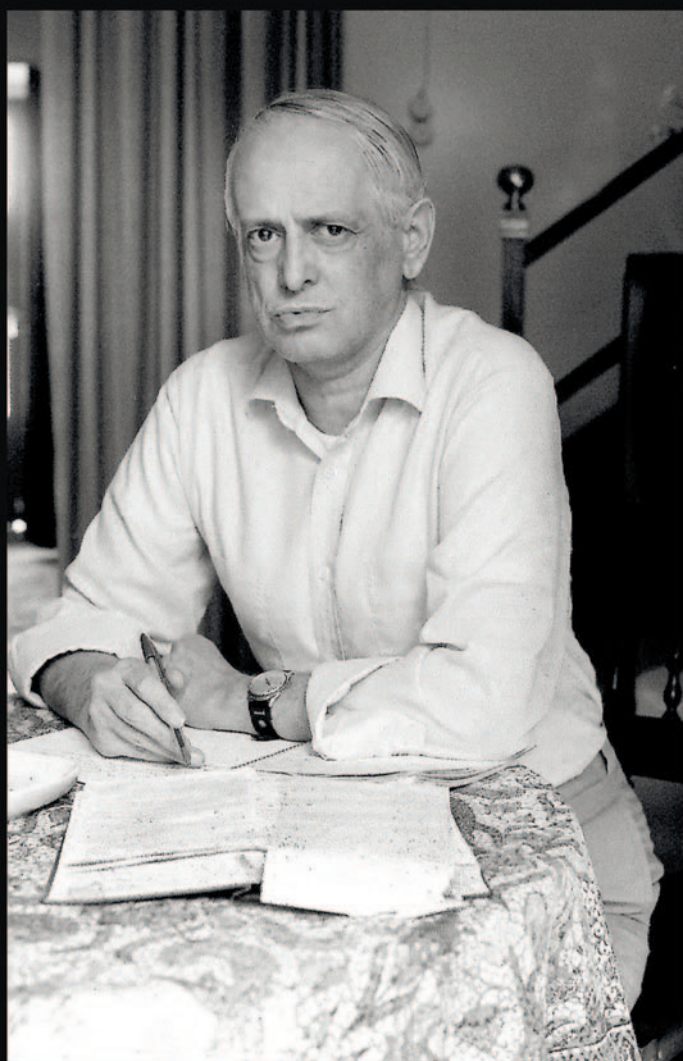

PRISSARRA

Revista d'ensenyament de les Illes - novembre-abril 2026 - núm. 168

Centenari

Blai Bonet-Joan Marí Cardona

Formació docent homologada

Aprendre amb qualitat, un compromís
ferm amb un futur transformador

steiformacio.com

formacio@stei.cat · 971910060

PISSARRA

Número 168

STEI

EDITA

Sindicat de Treballadores
i Treballadors de
les Illes Balears

Carrer Jaume Ferran, 58
07004 Palma
Tel. 971 90 16 00
Fax. 971 90 35 35
Pàg. Web: www.stei.cat
E-mail:
mallorca@stei.cat
llevant@stei.cat
inca@stei.cat
menorca@stei.cat
eivissa@stei.cat

**CONSELL DE DIRECCIÓ
I REDACCIÓ**

F. Xavier Alomar Novila
Sandra Serra Teruel
Jaume Fabregat Mestre
Benjamí Cardona Padilla
Aina Maria Perelló Timoner
Núria Prieto Tur
Tomeu Estelrich Rigo
Vicenç Garcia Fuster
Carles Cabrera Villalonga

COORDINACIÓ

Montserrat Nadal Fullana

S'agraeix la col·laboració de
les autores i dels autors dels
articles.

MAQUETACIÓ I COMPOSICIÓ

Toni Martínez Miró
Escola de Formació i
Mitjans Didàctics.
C/ Marià Canals, 13
07005 Palma
Tel. 971 91 00 60

FOTOS

M. Magdalena Balle
Carles Cabrera
Xesco Casacuberta
Maurici Cuesta
Tomeu Estelrich
Margalida Pons
Núria Tur
Internet

Els articles publicats en
aquesta revista expressen
unicament l'opinió de les
autores i autors.

Dipòsit Legal: PM 533/77
ISSN: 1133-052X

Índex

4 EDITORIAL

5-9

**BLAI BONET: ELS LLIBRES PERDUTS,
ELS LLIBRES TROBATS**
MARGALIDA PONS

10-11

2026, ANY BLAI BONET
CARME CASTELLS

12-16

MONTSERRAT ALCARAZ O EL SOMRIURE DE L'HERETGE
CARLES CABRERA

17-20

«LES GANES D'ESCRUIRE CONGRIEN GANES DE VIURE»
TOMEU ESTELRICH

21-23

BLAI BONET: LA VIDA I ELS MEUS INSTANTS
MONTSERRAT NADAL

24-29

**ANY JOAN MARÍ CARDONA. COMMEMORANT I
CELEBRANT UNA FIGURA DETERMINANT PER A LES
ILLES PITIÜSES**
MAURICI CUESTA

30-32

**UN PLA DE XOC PER A L'ENSENYAMENT DEL CATALÀ
ALS CENTRES EDUCATIUS**
NÚRIA TUR

33-36

**ERASMUS+: OBRIR EL MÓN ALS ALUMNES ADULTS I
POSAR ROSTRE A LA SOLIDARITAT AMB OPEN ARMS**
MARIA MAGDALENA BALLE

37-38

**LA RÀDIO ESCOLAR. LA PEDAGOGIA DEL SO
EN TEMPS DE SOROLL**
XESCO CASACUBERTA

39-40

EN RECORD DE TINO BRUGOS
VICENT MAURI

41-43

**DE MISSIONERS A SEDICIOSOS. LA DEPURACIÓ DELS
ENSENYANTS PEL FRANQUISME**
BERNAT SUREDA

Editorial

Dedicam aquesta Pissarra al centenari de dos personatges prou importants, com Blai Bonet i l'eivissenc Joan Marí Cardona. La celebració arriba en un moment en què la llengua catalana a les Illes i també al País Valencià rep atacs de moltes bandes. És lamentable observar que les Administracions de la nostra terra no posen en pràctica els mandats de l'Estatut d'autonomia i de la Llei de Normalització Lingüística per fer passes en la progressiva igualtat de les dues llengües oficials.

La literatura és sempre un bon refugi i un espai on refer les forces. I això és al nostre abast a les pàgines d'aquest número si guaitam als articles dedicats a Bonet i a Marí Cardona. El deu de desembre de 2026 serà el centenari del naixement del poeta de Santanyí i Mallorca es prepara per fer-li tots els honors.

També serà oficial a Catalunya, a través de la Institució de les Lletres Catalanes, on es duran a terme tot un seguit d'accions, recitals, exposicions i tota mena d'esdeveniments per commemorar aquesta figura clau de la literatura catalana. Cal recordar que Blai Bonet va gairebé una dècada al Principat i hi va teixir moltes amistats; també hi creà gran part de la seva obra.

Una dada important a considerar és que enguany s'ha creat, dins els premis literaris Vila de Santanyí, el nou **premi Blai Bonet de Pensament contemporani**, per destacar obres assagistes de caràcter divulgatiu i reflexiu sobre humanitats, art, literatura...

Cal que parlem d'aquest santanyiner universal i que la seva obra es conegui fora de les nostres fronteres. És més rugent que mai "repensar i celebrar Blai Bonet" com deia Pau Vadell a un article. Per això aquesta modesta aportació a través de la Pissarra que teniu a les vostres mans.

L'altre autor objecte d'estudi i de celebració és Joan Marí Cardona, a qui vàrem dedicar la Pissarra número 108 de l'any 2002, en *Homenatge a don Joan Marí Cardona*. En un article publicat el desembre passat a El Punt Avui, Josep Lluís Carod Rovira deia això del canonge eivissenc:

"Ciutadà amb consciència nacional dels Països Catalans, la normalització de la toponímia, la formació del professorat i l'impuls constant a l'idioma propi d'Eivissa i Formentera foren constants amb la tasca ingent com a historiador i divulgador de la seva cultura. Col·laborador de l'*Enciclopèdia d'Eivissa i Formentera*, il·les que coneixia fins al detall més mínim, pronuncià centenars de conferències, presentà una dotzena de llibres i en prologà cinc.

La magnitud de la seva tasca intel·lectual, paral·lela a la seva senzillesa i humanitat com a persona, li valgué la medalla d'or del Consell Insular d'Eivissa i Formentera, ser nomenat fill il·lustre de Sant Antoni de Portmany i fill adoptiu Formentera i de la Vila d'Eivissa i la medalla d'or de les Balears, entre altres distincions. Una auca, una cantata amb text de Bernat Joan, unes jornades d'estudis locals i diversos estudis monogràfics li han estat dedicats. A la capital insular, a Formentera, a Santa Eulària des Riu i a Sant Antoni, carrers i places en duen el nom i s'alcen bustos seus a Sant Rafel i a Sant Antoni.

La silueta d'Eivissa i Formentera són els únics símbols que il·lustren el seu nínxol modest, d'ençà de la seva mort el 2002, després de 76 anys de *Passió per les Pitiüses*, com es titula la magnífica biografia que li acaba de dedicar Felip Cirer, com a colofó esplèndid de l'Any Marí Cardona.

Joan Alcover, també

També ens afegim al centenari del poeta de Palma Joan Alcover i a fer difusió des d'aquestes pàgines de la iniciativa de l'Obra Cultural Balear d'ampliar la convocatòria de la cantada multitudinària de *La Balanguera* amb una crida específica als centres educatius de Mallorca.

L'entitat ha fet arribar una proposta a totes les escoles, instituts i a la UIB per convidar-los a participar en una cantada simultània el pròxim divendres, 29 de maig, a les 12 hores, amb la participació de l'alumnat i el professorat del centre, i compta amb la col·laboració de FAPA Mallorca.

Aquesta iniciativa s'emmarca en la commemoració del centenari de l'estrena musicada del poema de Joan Alcover, amb música d'Amadeu Vives, interpretada per primera vegada el 29 de maig de 1926 al Palau de la Música de Barcelona, i forma part dels actes de l'Any Alcover, impulsat amb motiu del centenari de la mort del poeta.

Des de l'STEI feim una crida perquè també la comunitat educativa s'impliqui en la celebració d'aquesta efemèride i acostar *La Balanguera* i el seu significat a les noves generacions. Per aquest motiu, el sindicat convida tots els centres educatius de Mallorca –públics, privats i concertats– a sumar-se a la iniciativa i a organitzar la cantada, en un acte simultani arreu de Mallorca.

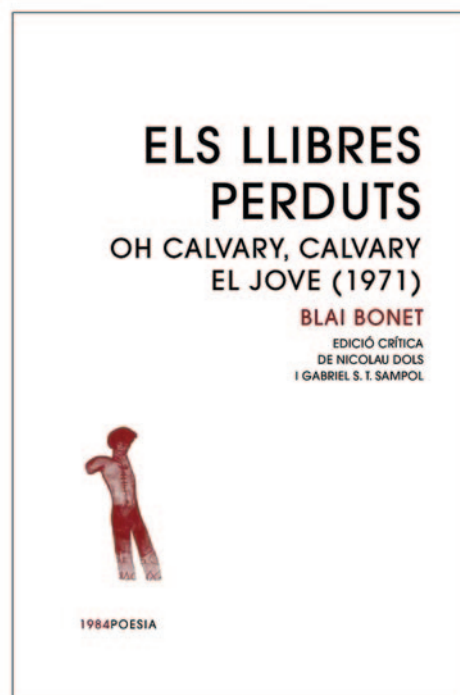
És una oportunitat pedagògica molt adient per treballar la literatura, la música i la història, així com per reflexionar sobre el significat de *La Balanguera* i el seu valor col·lectiu, i per reforçar el sentit de pertinença a una comunitat lingüística i cultural, amb la llengua catalana com a element cohesionador. ■

Blai Bonet: els llibres perduts, els llibres trobats

Margalida Pons Jaume

La publicació recent del volum *Els llibres perduts* (2026) permet conèixer noves dimensions de l'escriptor inacabable que és Blai Bonet. *Els llibres perduts* reuneix dos aplecs de poemes. El primer és *Oh Calvary, Calvary*, que durant molt de temps es va considerar, erròniament, una primera versió de *L'Evangeli segons un de tants*. Contenia quinze poemes que, després que la censura franquista n'impedís la publicació, Blai Bonet va distribuir en altres llibres, llevat de quatre ("Il poverello", "Calvari", "Ghetto" i "Retrat de grup"), rescatats en un apartat independent de la segona edició de la *Poesia completa* (2025). El segon és la primera versió d'*El Jove. Poema d'informació* (1971), que constava de quaranta-quatre poemes i que és diferent del llibre del mateix títol publicat el 1987. Per motius de diversa índole el llibre no es va publicar, però Bonet va dispersar els materials en altres volums, a excepció d'onze poemes, també recuperats a la *Poesia completa* en una secció diferenciada.

Ara, la publicació conjunta dels dos llibres desfà definitivament la confusió entre *Oh Calvary, Calvary* i *L'Evangeli segons un de tants* i entre els dos aplecs titulats

Els dos "llibres perduts" calquen de manera precisa la textura de l'escriptura blaibonetiana entre finals dels cinquanta i principis dels setanta

El Jove; mostra que entre la data de gènesi i la data de publicació hi ha desajusts que poden entabanar els lectors; i reclama l'atenció envers uns textos que, disseminats en el magma de la poesia completa, podien passar més fàcilment desapercibuts. L'agregació dels poemes mobilitza sentits latents.

Els dos "llibres perduts" calquen de manera precisa la textura de l'escriptura blaibonetiana entre finals dels cinquanta i principis dels setanta, marcada per les agitacions col·lectives i personals d'aquells anys: la resistència antifranquista, la vida entre el Principat de Catalunya i Mallorca, els inicis de l'escriptura que he anomenat *mural* o de gran format, el catolicisme postconciliar, les lectures intenses de Martin Buber i altres teòlegs i, ja al final del període, el contacte apassionat amb els més joves (escriptors, amics, companys d'habitació...).

Oh Calvary, Calvary guanya el Carles Riba a finals de 1962

Oh Calvary, Calvary és un aplec organitzat sobre la idea cívica, religiosa i cultural de comunitat, i *El Jove. Poema d'informació* és, predominantment, un llibre sobre el desg. Des del punt de vista retòric, els dos reculls enceten i alhora consoliden la pulsio de convertir la *literatura* en *text*, una pulsio que ja s'insinuava a "Oda al poble rural" de *Comèdia*. De fet, el recurs que l'editorial Aymà presenta el 6 d'octubre de 1965 davant l'informe de censura afirma que l'autor té acreditada "una fuerte personalidad que se distingue por un exaltado lirismo, una cruda sinceridad en la expresión y un estilo audaz y vigoroso". Els censors no en fan ni cas i es mantenen impertorbables en la seva decisió, però el diagnòstic és exacte.

Oh Calvary, Calvary guanya el Carles Riba a finals de 1962. La correspondència amb l'editor Josep Pedreira inclou informació sobre les votacions del premi: el jurat, integrat per Clementina Arderiu, Antoni Comas, Albert Manent, Joan Teixidor i el mateix Pedreira (que hi fa de secretari), es reuneix el 13 de desembre a l'hotel Colón de Barcelona, i el resultat de la darrera votació atorga tres punts a *Oh Calvary, Calvary* i dos a *Qui enganya, para*, de Xavier Amorós. La mateixa correspondència recull una carta en què Guillem Viladot es queixa del veredict de davant Pedreira: "El que no us perdono és que el premi hagi anat a parar a en Blai Bonet. Donar el mateix premi dues vegades a una mateixa persona dona lloc a no creu[re] en els premis, si més no, en el vostre", escriu Viladot, i tot seguit reclama a l'editor que li retorni tots els seus originals. El Carles Riba era un continuador del premi Óssa Menor, fundat per Pedreira, que efectivament Bonet havia guanyat el 1952 amb *Cant espiritual*. Sigui com sigui, *Oh Calvary, Calvary* no passa per censura fins a 1965. No sé si les causes d'aquest retard de tres anys són imputables a l'autor, a l'editor o a altres circumstàncies.

Una de les citacions que encapçalen *Oh Calvary, Calvary* diu "PER LA VIDA (Brindis jueu)". En una carta del 20 d'octubre de 1962 Blai prega a Pedreira que inclogui aquests mots, oblidats per "descurt" a causa de "les presses de rellegir, una mica de mala manera, els originals": "A canvi de

"Ja m'agradaria ferm
que *Oh, Calvary, Calvary*
fos un gran llibre. El
tema ho és: fer el
paral·lel entre el poble
jueu i el nostre poble,
assotats de naixement

qualsevol favor que et pugui fer en arribar a Barcelona, per què no em poses el brindis aquest sota la cita “Oh Calvary, etc.”? Són cinc paraules absolutament necessàries abans de començar el llibre. Enganxa-les amb ‘Y medio’”.

L'informe del primer censor que rebutja el llibre es fixa especialment en els paral·lelismes amb el poble jueu i parla de la identificació de Jerusalem amb Barcelona. Un segon informe nota que “tiende a simbolizar en el perseguido pueblo judío al pueblo catalán”, que Sió ve a ser Barcelona i que els catalans es presenten “viviendo o a riesgo de vivir en campos de concentración”. Els esbirros franquistes no van desencaminats. En la carta citada més amunt, Bonet escriu a Pedreira:

“Ja m'agradaria ferm que *Oh, Calvary, Calvary* fos un gran llibre. El tema ho és: fer el paral·lel entre el poble jueu i el nostre poble, assotats de naixement i “per vocació”, al meu modest entendre, té molt de futur. Sobre aquesta visió, tinc d'altres poemes, més importants encara que els del llibre, més importants de sentit civil (deixem córrer el mot “social”) però, en aquest aspecte, només s'ha de donar aquest pas primer, en aquesta obra. De totes maneres, si el llibre aquest tenia sort bona, podríem parlar d'afegir-hi unes planes més, encara que només fossin deu o dotze. Si Déu m'ajuda, tinc esperances que la literatura nostra arribi a ser la literatura

d'un poble que té un sentit. Aquests anys he treballat molt estudiant això.”

Gairebé sembla que els censors hagin llegit aquesta declaració d'intencions! Bonet planteja l'exploració de les semblances entre els pobles català i jueu com un camí possible pel qual, de moment, només fa un “pas primer”. Un pas que llibres posteriors, com *Has vist, algun cop, Jordi Bonet*, *Ca n'Amat a l'ombra* i *El Jove* confirmen. La primera estrofa de *Jordi Bonet* parla dels que “s'han colgat més o menys amb Alemanya”, i el poema d'*El Jove* “Soldats, xifres estimades” comença amb aquesta pregunta: “Qui no ha asfixiat sis milions de persones, / quan s'ha arriscat a ser führer i a ser fura / de quaranta milions d'estatures salvables?”.

Pel que fa a l'aventura editorial d'*El Jove. Poema d'informació* (1971), fa anys vaig suposar —i ara he pogut confirmar-ho— que existia un *Jove* anterior i diferent del publicat el 1987. Jaume Vidal Alcover havia de publicar el llibre a Tarragona, però va aparcar el projecte i mai no l'arribà a reprendre. Al pròleg a la segona edició de *L'Evangeli segons un de tants* parla d’“un bell aplec de poemes que em proposava publicar, cosa a la qual, estant ja el llibre en premsa, vaig haver de renunciar per l'habitual obstacle de la denegació d'un ajut econòmic que havia

Però *El Jove* ja era un projecte amb cara i ulls vint mesos abans de la tramesa a Vidal Alcover

sol·licitat”. Una sèrie de cartes de Blai Bonet a Jaume Vidal, escrites entre 1970 i 1974, mostren com l'escriptor de Santanyí va de la il·lusió a la frustració: anuncia a Vidal la tramesa del llibre, insisteix en la urgència de l'edició, diu que l'aplec “no ha de ser una obra pòstuma” i, finalment, intenta a la desesperada recuperar l'original per publicar-lo pel seu compte. Vidal no l'hi retorna.

Però *El Jove* ja era un projecte amb cara i ulls vint mesos abans de la tramesa a Vidal Alcover. Blai Bonet volgué publicar-lo inicialment a la col·lecció Óssa Menor. En una

Coberta de l'original d'*El Jove. Poema d'informació* (1971). Arxiu personal del poeta Albert Roig.

carta adreçada a Josep Pedreira el 26 d'agost de 1969, escriu: “tinc, de part meua, un interès real i molt especial, un interès interessat, a què el llibre tot just acabat d'enllestir, *El Jove*, sortí [surti] a ca vostra, de ca vostra”. I els testimonis de Magí Sunyer i Joan Cavallé, amics de Vidal Alcover a Tarragona, aporten noves pistes a la història. El 2015 Sunyer em va explicar que la intenció de Vidal era publicar a la col·lecció Llibres Rai quatre llibres dels seus companys de generació: hi aparegueren *La terra d'Argensa* de Josep M. Llompart, *El fill pròdig* del mateix Vidal i (com a edició conjunta de Llibres Rai i La Gent del Llamp) *I, tanmateix, pallasso*, de Llorenç Moyà; *El Jove* va quedar inèdit. Quan Vidal va morir, els joves de Tarragona en tenien l'original i les galerades, però decidiren no fer-ne res i retornar el poemari a Blai Bonet. Cavallé em confirmà que varen conservar les galerades —que eren una primera prova, amb algun buit i amb errors corregits a mà per Cavallé mateix— i enviaren a Santanyí, per carta certificada, l'original mecanoscrit. No reberen resposta.

L'amistat de Blai Bonet amb el poeta Albert Roig aclareix definitivament el misteri del llibre perdut. A l'assaig *Posseït* (2022), Roig reproduïx una carta, datada a Cala Figuera el 5 de maig de 1988, en què Bonet explica les desventures i el trossejament d'*El Jove* i es queixa dels companys de generació —i això que només fa dos anys que els ha dedicat *El Color*:

“Aquesta colla que són els Vidal Alcover, Llompart, Miquel Àngel Riera, etc., que eren els que havien de publicar aquell *El jove* fa prop de vint anys, [...] quan varen tenir el meu llibre en el poder de les seves mans, van dir que, de moment, no hi havia diners... No volien que *El jove* aquell sortís. [...] En Vidal Alcover encara té l'original mecanografiat, molt mal mecanografiat, i ara deu repartir fotocòpies d'aquell *El jove*, perquè em diuen que està indignat perquè era ell qui havia de publicar *El jove*...”

Llegint *Posseït* em vaig témer d'una cosa més important: Roig parlava del llibre que el poeta de Santanyí “li va confiar” feia trenta anys i citava fragments d'*El Jove* que no coincidien exactament amb el text de les galerades (per exemple, la dedicatòria a Maria Aurèlia Capmany, que a les proves d'impremta apareixia per error com a “Maria Capmany”). I aleshores vaig entendre, fent bots d'alegria, que allò que Roig tenia era l'original. El llibre que creïem perdut era en mans d'un amic.

El Jove du un subtítol deslúric, *Poema d'informació*, relacionable amb la citació del poema de César Vallejo “Considerando en frío, imparcialmente...”, que encapçala un dels poemes i que estafa el llenguatge burocràtic per desembocar en la compassió: en l'abraçada. Una enorme clau de lectura. I va precedir per una llarga citació de *Jo i Tu* de Martin Buber, un autor de referència també esmentat als pròlegs de *L'Evangeli segons un de tants* i de *Cant de l'arc*. L'assaig sosté la idea que l'ésser humà es defineix per la trobada amb un “tu” i que, per tant, l'existència plena només pot tenir forma d'encontre. Una altra abraçada. *El Jove* és la història dels encontres amb molts joves i, a la vegada, és la història dels desitjos —

*Oh Calvary, Calvary i
El Jove* esclavellen
l'escriptura geminada
de Blai Bonet: sofrent i
pletòrica, furtiva i
explícita

expressats d'una manera triangulada i indirecta— del jove que és Blai Bonet. Un dels poemes s'adreça, gairebé com un epitalami de Safo, a un noi casat de fresc. Parla de l'alienació que li provoca el matrimoni (“no eres casat com eres en Miquel”, “et senties extern”, “et sabia greu abandonar / per sempre la teva història personal”) i relata la tornada de l'al·lot a la feina, on els companys, *més cabridencs mai*, esperen fer una vega amb la seva mala cara de nuvi verdal. És la impugnació de l'heteronorma: la institució reguladora oposada a la joventut selvàtica, les passions prohibides contra les rutines connubials. El poder i la verdor.

L'assaig sosté la idea que l'ésser humà es defineix per la trobada amb un “tu” i que, per tant, l'existència plena només pot tenir forma d'encontre

Oh Calvary, Calvary i El Jove esclavellen l'escriptura geminada de Blai Bonet: sofrent i pletòrica, furtiva i explícita, aperduada i faronera. Singular com una ametlla que es dreça.

NOTA

Aquest article és una versió resumida del pròleg de Margalida Pons Jaume “Més cabridencs mai (Notes a uns poemes novament abreuiats)”, publicat dins Blai Bonet, *Els llibres perduts. Oh Calvary, Calvary. El Jove (1971)*, edició crítica de Nicolau Dols i Gabriel S. T. Sampol. Barcelona: Edicions de 1984, 2026. ■

2026, Any Blai Bonet

Carme Castells,
Fundació Mallorca Literària

‘Ets un sol. Sempre vas abocant dia’, va escriure el poeta, narrador, home d’idees i de passions artístiques Blai Bonet, un dels autors més estimats de les nostres lletres, i referent universal. ‘Ets un sol’, i és un goig comprovar com les seves clarors ens i lumenen sempre, amb força més rutilant encara aquest 2026 en què l’autor esdevé centenari.

La festa grossa serà el dia 10 de desembre, data en què celebrarem els 100 anys del seu naixement a Santanyí, a can Blai Es Garriguer

La festa grossa serà el dia 10 de desembre, data en què celebrarem els 100 anys del seu naixement a Santanyí, a can Blai Es Garriguer, al portal del carrer de Palma 74, a la fita exacta on una taula-braser, la camilla de Can Blai, va marcar el centre exacte de la poesia i de la cultura a Mallorca. Mentrestant, la Fundació Mallorca Literària ja ha encetat els actes per celebrar una fita tan destacada com ho mereix: amb accions que ens impliquin, que ens emocionin, que ens acostin a la paraula del poeta i ens encomanin la fa lera de llegir-lo.

El tret de sortida fou el passat 20 de març, inaugurant la primavera i brindant en la celebració del Dia Mundial de la Poesia. La Casa Blai Bonet es vestí de gala, amb una ruta en vers per Santanyí en què poetes vinguts d’arreu dels territoris de parla catalana van donar veu als poemes de Blai Bonet. L’activitat manllevà versos de l’autor per titular-se: “Blai, desperta!”, tota una declaració d’intencions i invocació necessària.

L’Any Blai Bonet es dibuixa com una oportunitat per fer encara més visible, més compartida, més transversal, la presència del seu verb en la nostra vida quotidiana. També són versos de Bonet aquests altres: “Jo crec que la poesia és convivència: parlar amb un màxim de claror i de cor, igual que un pi de mar”. L’escriptura de Blai Bonet, torrencial, apassionada, verdíssima sempre de mar i de natura, és una eterna incitació a estimar la paraula com a mitjà de vida i de diàleg.

100
Blai
Bonet

Coincidint amb l'inici de l'Any Blai Bonet, la Casa de l'autor inaugura l'exposició 'L'infern és el motllo'

La commemoració del centenari de Blai Bonet és impulsada a Mallorca per part de la Fundació Mallorca Literària, entitat depenent del Consell de Mallorca que gestiona la Casa museu de l'autor –també des de la Generalitat de Catalunya ha estat reconeguda la transcendència del poeta, amb la declaració oficial de 2026 com a Any Blai Bonet. La programació, des d'ara fins el desembre, presenta una atapeïda oferta d'activitats i maneres d'adherir-se a la poesia blaibonetiana. La més avinent és visitar la casa del poeta, oberta al públic el juny de 2024, que ofereix una aproximació a la seva vida i obra a través del recorregut expositiu.

El centre funciona també com a laboratori poètic, en el qual es duen a terme els objectius de conservar, divulgar i sembrar la poesia pel futur, amb espais destinats a arxiu documental –a més del llegat de Bonet, també s'hi conserven els de Josep M. Llompart, Cèlia Viñas, Damià Huguet, Jaume Pomar, Tonina Canyelles, Antoni Vidal Ferrando–, biblioteca especialitzada en poesia –la 'Poeteca'– i dues cambres de residència creativa on s'hi allotgen poetes per treballar en la seva obra. Les visites són gratuïtes i es poden concertar guiades per a grups, tant d'adults com d'alumnes de diferents nivells educatius. A més de la visita, la Fundació ofereix també recursos i tallers poètics per infants i joves, amb la voluntat de dinamitzar la lectura i creació poètica partint del referent de Blai Bonet.

Coincidint amb l'inici de l'Any Blai Bonet, la Casa de l'autor inaugura l'exposició 'L'infern és el motllo', una aproximació a la faceta d'artista plàstic de l'autor, força desconeguda, i on s'expressa com un creador inquiet, genuí, que tant en acudir a la paraula com a les tècniques artístiques ho fa cercant els camins més singulars i escapant de motlles i cotilles. La mostra permet descobrir una part del procés creatiu de Bonet, amb aspectes comunicants entre escriptura i plàstica, i serà visitable al centre fins a finals del mes de juny. Coincidint amb aquesta, la FML ofereix el taller Blai Art per a alumnat de secundària, una indagació en tècniques creatives a partir de l'exemple de l'autor.

La commemoració s'emmarca sota el lema "Una veu plena de nius", també manllevat a Blai Bonet entre els versos del poema 'Soledat oberta'. La tria d'aquest vers vol fer al·lusió

a la inesgotable creativitat literària de Bonet, la veu del qual sempre fou impregnada de diversitat i de la força grenyal de la natura. Aquesta 'veu plena de nius' ens acompanyarà durant tot l'any, per recórrer amb ella l'extensa i diversa volada de la paraula de Blai Bonet a través dels pensaments, fets i emocions que l'autor va llegar-nos en una obra immensa i vigent.

S'han previst més d'una trentena de propostes literàries i artístiques al voltant de la figura i l'obra de Blai Bonet, entre les quals hi ha exposicions, instal·lacions artístiques, publicacions, rutes literàries, espectacles, recitals, concerts, conferències, jornades acadèmiques, xerrades, clubs de lectura, cicles de cinema, materials didàctics, activitats educatives i presentacions. Entre les fites més remarcables hi ha els recitals i concerts basats en l'obra del poeta, entre els quals destaca com a acte central el muntatge 'Una veu plena de nius', amb l'interpretació de Mercè Sampietro, Sílvia Bel, Toni Gomila i Jaume Madaula, i la participació musical de Mar Grimalt i Carles Medina.

L'estrena tindrà lloc a Palma i Santanyí, respectivament, els dies 18 i 19 de juliol. També des de l'estiu i durant tota la tardor es desplegarà el cicle 'En Blai nostre', en forma de diàlegs a duo entre artistes, creadors i amics a l'entorn de la lectura del poeta i de les seves obres. Altres propostes a destacar són les intervencions 'Llibertat és el mot', instal·lació artística de Cabosanroque; 'Ara veuràs en Blai Bonet', exposició d'art contemporani en homenatge a l'escriptor; i l'especial de 'Poeteca en diàleg' a la Casa Blai Bonet, en què l'artista Tomeu Estelrich conversarà plàsticament amb l'amic poeta. El detall d'aquestes i moltes més accions i activitats es recull puntualment en el web de la FML, www.mallorcaliteraria.cat.

La cloenda del centenari tindrà lloc el 10 de desembre al Saló de Plens del Consell de Mallorca, amb un acte solemne de reconeixement del llegat de l'autor a la nostra cultura. Serà la constatació més gran de la seva pervivència com un dels fars imprescindibles de la nostra literatura, certificació del seu propi vaticini que expressà amb aquestes paraules l'any 1987: "Voldria que si algú us pregunta per mi, sempre li pugueu respondre allò que podríeu dir de qualsevol de vosaltres mateixos: -En Blai és sempre allí, viu: i lumina el seu país". ■

S'han previst més d'una trentena de propostes literàries i artístiques al voltant de la figura i l'obra de Blai Bonet

Montserrat Alcaraz o el somriure de l'heretge

Carles Cabrera,
secretari de normalització lingüística de l'STEI

Montserrat Alcaraz i Vich (Campos, 1972) és llicenciat en Filosofia i postgraduat en Estudis Baleàrics per la Universitat de les Illes Balears. D'ençà del final de la dècada dels vuitanta ha anat publicant textos a la premsa forana, sobretot a *Ressò de Campos i Lluçmajor de Pinta en Ample*. També ha col·laborat a les revistes *El Mirall i Lluç*. Ha participat en les Jornades d'Estudis Locals de Santanyí, Campos i Lluçmajor amb treballs sobre literatura i història contemporània. És professor de Filosofia a l'IES Damià Huguet de Campos. Ha publicat, entre d'altres, *La Guerra Civil a Campos. Rosaris i pistoles* (2020) —amb el qual, al seu poble, assegura que el volien tugar i tot— i fa poc ha tret amb Documenta Balear Blai contemplat. *Escrits sobre Blai Bonet* (2025).

Llegint *Blai contemplat*, observo cert paral·lelisme entre el teu avi murcià (d'on et ve el cognom d'Alcaraz) i son pare d'en Blai, que conreava la terra. O entre en Blai i tu, en el sentit que ell deixà el seminari per la tuberculosi i tu, que hi volies ingressar, et deixares dissuadir més per ell que no per la teva pròpia família.

Connect fàcil amb la gent que procedeix de la meua extracció social. I mental, perquè aleshores vivia una època de cert compromís religiós. Xerrar amb una persona d'una categoria més elevada m'hauria costat més que anar a veure en Blai, que obria les portes a tothom. Son pare era garriguer, i jo parlava amb la seva germana, el cunyat, els nebots, etc. I ambdues famílies es dedicaven a l'hostaleria, la qual cosa per ventura també facilità la connexió, no?

Hi degué pesar-hi la proximitat geogràfica entre Campos i Santanyí, perquè tu anaves a veure'l fins a Cala Figuera amb bicicleta.

Òbviament, la part meridional també ens unia. Vaig establir contacte amb Damià Huguet, que era més jove, però vaig intentar "vampiritzar" en Blai... I Huguet es morí a cinquanta anys! Me'n record quan anàrem a demanar a en Blai un escrit d'acomiadament de Damià per a un monogràfic que li fèiem. Podem dir que la gent que m'ha admirat com a poeta ha pervingut sempre d'un medi molt humil.

Compares la noblesa de Costa i Llobera i Maria Antònia Salvà i dius que Joan Alcover, Rosselló-Pòrcel o J. M. Llompart venien de casa bona. En canvi, Blai tenia un origen pagès, oi?

Vaig establir contacte amb Damià Huguet, que era més jove, però vaig intentar «vampiritzar» en Blai

Això ens ho deia Miquel Sbert a les classes de literatura catalana de 3r de BUP: *La Serra* d'Alcover era el poema d'un ciutadà que es passeja per la muntanya. Àngel Terron destacava, en aquest sentit, que la vivència de l'entorn deu palpar-se diferent depenent del context i les circumstàncies. En Blai s'havia amarat molt d'anar per la garriga i de recórrer a peu la distància entre els Llobards i Santanyí.

I com se situa el primer Bonet en relació amb l'Escola Mallorquina?

Sempre he pensat que ens obsessionam amb això de les classificacions i d'establir escoles. Agafes els seus *Entre el coral i l'espiga* o *Quatre poemes de Setmana Santa*, i hi

Al primer article dels quatre que confegeixen *Blai contemplat*, parles del quinzinari *Santanyí* (1958-1965) i cites sovint *Les passions ocultes*, la correspondència entre Villalonga i Porcel, i els comentaris que intercanviaven sobre en Blai.

En aquest llibre, vaig trobar una deu inesgotable sobre literatura del segle passat. De Miquel Àngel Riera, Villalonga es burlava de t'estim, però me'n fot, que no guanyà el Ciutat de Palma, i ara *Poemes a Nai* ha esdevingut mític. Això és el debat etern sobre la bellesa: a mi el que fa Bad Bunny em provoca plorera, però potser em manquen les ulleres kantianes per capir-ho.

Tothom encimbella Blai com un gran poeta, però també hi ha qui en deixa malparada la narrativa...

I pensa que a part tingué èpoques d'autèntica sequera. Publicà a Guaret llibres d'escassa difusió. I amb *El Jove* [llibre del 1971 que no es publicà, no l'aplec del 1987], s'enemistà amb Vidal Alcover —crec que Margalida Pons ho ha estudiat. Fa trenta o quaranta anys, no tenia la repercussió que ens pensam ara. Els articles a *Última Hora* i *Diari de Balears*, que enviava per fax, no gosaria qualificar-los dels d'una persona desequilibrada perquè contenen veritables genialitats, però alhora inclouen incoherències de la seva manera d'escriure. És com agafar una pintura abstracta: no cal analitzar què vol dir, sinó deixar-se endur. I ell aconseguí arribà als límits del llenguatge. Altrament, a *Has vist, algun cop, Jordi Bonet Ca n'Amat a l'ombra?*, et demanaries què significa. I *Si jo fos*

En Blai romp motlos perquè el món havia canviat i arribaven aires nous. Classificar guarda la seva lògica, però tampoc m'hi capficaria tant

detectes Lorca, via l'importantíssim Vidal i Tomàs (que havia viscut a Madrid a la Residencia de Estudiantes), però tem que no siguem excessivament estràbics. En Blai romp motlos perquè el món havia canviat i arribaven aires nous. Classificar guarda la seva lògica, però tampoc m'hi capficaria tant. Diria que ell xucla de tota l'atmosfera del 27, els quals, tanmateix, manllaven el nom del tres-cents aniversari de la mort de Góngora.

Hi havia hagut etapes en les «peregrinacions» a can Blai. Hi anava gent des que tornà de Barcelona, com Damià Huguet, Damià Pons...

fuster i tu et diguessis Maria no té cap ni centener... Jo, evidentment, em vaig llegir tot Blai Bonet, però a estones em preguntava per què punyemes estava llegint allò. Però ell també s'hi recreava. Era un actor que representava el paper de Blai Bonet: es fabricà un personatge per tornar-se més críptic. No obstant això, si no haguéssim passat de subjecte, verb i predicat tampoc hauríem arribat enlloc. Si adverteixes qualitat en algú, de sobte hi ha un llampec que t'enrampa. No hi cerquem un sentit perquè l'art suposa trencar lògiques. I no sempre necessàriament t'ha d'agradar. Trob que la seva lírica sobreviurà, almanco, vint o trenta poemes. Quant a la novel·lística, consider *Míster Evasió* un gran llibre. També has de tenir en compte que no partien de zero. I si consultes el fons de la biblioteca a la Casa Museu de Poesia, diferentment del que ocorre amb Tonina Canyelles o Jaume Pomar, d'en Blai, no hi ha pràcticament res tret de llibres de propaganda de bancs i

caixes. Però s'estudià profundament Faulkner, Cadwell i els nord-americans per a *El mar*, l'*Ulysses* de Joyce per a *Míster Evasió*... Ara, jo dissertava poc de literatura amb ell. Damià Huguet també ho conta que, quan el visitava, conversaven d'espàrrecs i esclata-sangs. Record que en Blai tenia una curiositat científica insaciable. Li vaig regalar el best-seller *Breu història del temps* (1988) de Stephen Hawking i el devorà. S'escoltava la gent que anava a veure'l i, al mateix temps, se sotmetia a lectures molt intenses. Em deia que a Barcelona anava a oir moltes classes de psiquiatria, història, etc., perquè posseïa una capacitat intel·lectual de memòria i retenció enorme.

I romania molt de temps dins ca seva, on l'horabaixa el visitava gent com tu, el nostre company Tomeu Estelrich o Aina, la seva dona...

Hi havia hagut etapes en les peregrinacions a can Blai. Hi anava gent des que tornà de Barcelona, com Damià Huguet, Damià Pons (son pare, camioner, l'acompanyava i el passava a cercar per Santanyí, quina devoció!), Guillem Mas de Campos, m'imagín que Biel Mesquida, perquè jo amb ell no n'he conversat mai —corrien els anys setanta. Als vuitanta, llucmajorers com Miquel Bezares, la inspectora Joana Lladó i altra gent, i ja a la darrera dècada, Àlex Susanna, Rafel Creus, Biel Huguet, etc. Al primer CD-ROM que jo vaig veure, *Dotze sentits* (1996), de la Universitat Pompeu Fabra, hi surten les curolles blaubonetianes. Vivia com un monjo amb una saleta amb *camilla*, la tv al prestatge, un moble llibreria, el quadre de Tàpies (que ara és a la Casa Museu), el de Miquel Barceló, i una ceràmica de Llorenç Artigues. Duia la idea cartoixana de viure com un monjo, la seva part més mística. Sortir del segle per estar-hi alhora. Això és el que significa 'secularitzar-se'. Estava activament al corrent de tot, però això no significa que

sentís fascinació per la vida contemplativa, com l'heretge que sempre riu. A *La vida i els meus instants* (1987) afirma que a catorze anys ja s'ha havia llegit sencera tota la biblioteca del Seminari (Virgili, Ovidi, Homer, Hesíode...) en grec i en llatí —que en sabien—, però hem de tenir en compte que era un poc donat a la hipèrbole. Ell havia nascut poeta, ho diu Llopart, i tenia el do de l'oralitat i la paraula. I també aquesta capacitat que Porcel qualificava d'espectacular en l'entrevista que li feu a *Los encuentros* baldament es presentés com una persona malaltissa.

Explicues al llibre que sovint et demanes què hauria fet amb Internet, el confinament o la intel·ligència artificial...

Conversant-hi, de Cala Figuera estant, el trobava una persona ben normal. No concebia que allà hi pogués haver un cappare de la literatura catalana, sinó un padrí o un conco fadrí fanàtic del Barça. Com tots els escriptors, hi ha un parell de Miquel Àngel Riera o Blai Bonet. I quan sent comentar el seu homoerotisme, pareix una obsessió seva. No em vaig sentir mai objecte de desig ni que l'incomodés la meua heterosexualitat. Sovint, sembla que si no eres gai no eres ben rebut a can Blai i no és ver. Ell sempre estava content que hi anés gent. Hi opinava de tot: record una síntesi improvisada en dues hores de la història de l'art del xx que tant de bo l'hagués enregistrada perquè era un discurs magistral d'ingrés a les acadèmies més reputades del món. A l'entrevista de *Quatre poetes mallorquins* (2024) de Joan Miralles, que és penjada a Youtube, pots entrellucar-hi el caràcter d'en Blai: la veu, les anècdotes, les ironies, la seva manera de ser... Recoman molt d'escoltar-la per entendre què podia esdevenir-se un horabaixa de tertúlia amb ell.

Devia desitjar aquesta posterioritat per a ell?

Tenia pujades i davallades d'ego. Del Segle d'Or, deia, sobrevisqueren quatre poetes. Segons ell, aquí hi pul·lulava massa escriptor. Tots no podien transcendir. Al capdavant, el temps ho filtra, però ell sabia que romandria. Carles Riba se l'endugué a Barcelona com una gran

Estava activament al corrent de tot, però això no significa que sentís fascinació per la vida contemplativa, com l'heretge que sempre riu

Els diaris reflecteixen el seu món d'una manera més directa i evident que les novel·les. Eren introbables fins que els ha reeditat El Gall

promesa, però no pots arribar-hi tan jove i mantenir-te a la cresta de l'ona. Tornà amb la coa entre les cames. Ignor si sortirà la biografia de Carles Rebassa i com ho analitzarà tot plegat. Tal volta, els *Sonets* no s'haurien d'haver estampats tots. I què fem amb les cartes: en Bernat Nadal en conserva devers tres-centes o quatre-centes. Ens hem de fixar en el que ell ens ha volgut llegir. Crec que cal centrar-se en la producció poètica, que ara a la fi la tenim, mentre se'n continua reeditant la novel·lística i tenim Blai per estona. No ens l'acabarem.

I quant als dietaris, tan connectats amb la narrativa, què n'opines?

Mostren el seu pensament fluctuant, anàrquic i, de qualque manera, imprevisible. *Pere Pau* treu aquest alter ego seu que és Passolini, del qual acabam de commemorar el cinquantenari del decés, un altre *outsider*. S'hi identificava força. Aquests diaris reflecteixen el seu món d'una manera més directa i evident que les novel·les. Eren introbables fins que els ha reeditat El Gall. Hem de poder accedir a tots aquests clàssics. No pot ser que no tinguem les obres completes de Joan Alcover o Baltasar Porcel, o que te'n vagis a una biblioteca i no trobis la MOLC amb l'excusa que això ja no ho llegeix ningú! Ara a Internet també hi ha molt material i articles penjats en línia. Els textos d'*En Blai contemplat* circulaven en xarxa, però estaven massa diluïts. No ho sabia ningú. Val a dir, tanmateix, que les editorials mallorquines distribueixen fatal. Jo no crec haver escrit res fora de sèrie i entenc que de *L'angoixa i el desig* (2025) de Josep-Anton Fernández a *Adia* en faran molt més cas. A mi, és clar, no m'importaria una ressenya però, cal, ningú piularà. Només me n'han fet una, a *Diario de Mallorca*, i perquè Paco Esteve era amic meu que si no...

L'angoixa i el desig també està en la línia d'*Amors sense casa* de Sebastià Portell i un article de Sebastià Alzamora a l'*Ara* que critiques per convertir en en Blai en una icona queer...

El meu llibre pertany a algú que enyora en Blai i escriu sobre ell. Fou una sort conèixer-lo, però també me la vaig cercar

Tu com així no m'has entrevistat amb IA?

Per Fernández, no disposam encara d'una biografia que ens pugui ajudar a identificar episodis i circumstàncies de la seva sexualitat. A mi què m'interessa si el sodomitzaren o no? Si, probablement, era verge! Aquests estudis de gènere estan en voga. Ara resulta que en Blai era un patriota perquè ratllà a un calendari Països Catalans per País Català, però ell era un home que se'n fumia bastant de la independència. Simpatitzant del PSUC, se sentia pròxim a Felipe González i Alfonso Guerra...!

Tu agafes una miloca i segons bufa el vent la voltes cap a l'independentisme, l'homosexualitat o, si vols, l'esnobisme perquè, quan s'emocionava, t'enflocava que s'havia barrejat amb la flor i nata de la burgesia catalana. Ho veig massa esbiaixat. Envestir l'homosexualisme de Blai, segons el meu parer, és com entretenir-se a tractar-ne l'alopecà. És clar que pots escriure un llibre sobre l'homosexualitat de Blai a partir d'una lectura psicoanalítica però...

Jo no hi polemís. El meu llibre pertany a algú que enyora en Blai i escriu sobre ell. Fou una sort conèixer-lo, però també me la vaig cercar. Ara el jovent podria parlar amb Vidal Ferrando o Joan Perelló, però no els interessa. Més aviat es funcionaritzen amb aquestes canongies de les Cases Museu. En Blai es mossegava les ungles perquè jo no sé ni com subsistia, i ara resulta que es concedeixen beques amb el seu nom i tot...! A tu, et poden concedir un ajut per escriure un llibre, però jo quan pens en el que va fer Damià Huguet a l'empresa familiar amb les mans plenes de pols i escrivint de nit, perdent doblers per no erigir-se ni amb el Ciutat de Palma, pidolant finançament... Em qüestion fins a quin punt cal sufragar la cultura. Què acabarà succeint si tot depèn de l'erari públic? I si encetam el meló del ChatGPT, aquest llibre el podria haver escrit perfectament amb IA. Als Ciutat de Palma d'enguany s'havien presentat 700 novel·les i el jurat ja no sabia ni per on tirar. Tu demanes una lectura *queer* de Blai Bonet i l'ordinador t'ho caga amb el nombre de fulls que vols. No crec que escrigui res pus, perquè no sé què fer ja perquè sembli genuí. Ara, tot això es podria arreglar amb la màquina: cites incloses. Opín que acabaran apareixent generadors de literatura que et proporcionaran una barreja de Lorca i Bonet. Tu com així no m'has entrevistat amb IA? De tota manera, sempre pots entimar que, gràcies al fet de no emprar-la, almanco ens hem arriat un floquet collonut en Es Bon Berenar de Campos. Posa-ho. La pots acabar així, l'entrevista, si vols. ■

«Les ganes d'escriure congrien ganes de viure»

Tomeu Estelrich Rigo,
membre del Consell de redacció de Pissarra

Enguany celebrem el centenari del naixement de Blai Bonet (1926-1997), una de les figures més incòmodes i brillants de la literatura catalana del segle XX

Blai Bonet neix a Santanyí. El 1936 esclatava la Guerra civil i als 12 anys va ingressar al seminari de Palma. En un dels seus diaris explica el viatge en tren d'un nin de segona que va a Ciutat en un vagó de tercera. Els fills de classe treballadora tenien poques opcions per formar-se, una d'elles era estudiar per capellà. Al seminari va adquirir un coneixement ampli de cultura clàssica que la pedagogia actual ha fet inimaginable. La influència de la litúrgia, el llatí i el grec impregnen tota la seva poesia. Bonet no escriu sobre religió, sinó que utilitza el llenguatge sagrat per parlar de l'ésser humà.

El lema de la dictadura era: **Franco manda, España obedece**. La postguerra va ser fam i repressió. Bonet escriu des del conflicte, entre el que diu i el que calla, entre

la mirada i la insinuació. Gràcies al do de la paraula, glosa la natura, la bellesa dels cossos i dona a entendre més del que diu. Les duríssimes condicions de la postguerra li provoquen una tuberculosi que l'obliguen a abandonar el seminari i fer repòs. Encara no hi havia antibiòtics. Blai és un jove de 20 anys i es va plànyer sempre d'haver de deixar el seminari on estudiava filosofia, llatí i grec, amb una biblioteca àmplia, on convivia amb altres estudiants. Però la tuberculosi era la malaltia dels pobres, molt contagiosa. Es transmetia per una simple tossina, per això se'ls aïllava. Son pare també havia mort de la mateixa malaltia.

Caubet

A Bunyola hi havia un sanatori per malalts tuberculosos. Se'ls aplicava l'exposició a l'aire lliure, repòs, i una dieta abundant i equilibrada. L'estada a Caubet marca un abans i un després en la biografia de Blai. La malaltia li atorga una

Bonet escriu des del conflicte, entre el que diu i el que calla, entre la mirada i la insinuació

“mirada de supervivent”. El cos d’un home -feble però jove- esdevé el centre del seu món poètic. S’enfronta amb la mort, el despertar sexual i una crisi de fe. Dins l’espai tancat del sanatori, amb joves que sovint estaven ingressats durant mesos, viuen experiències properes a la mort. Blai es replanteja tot el seu món i escriu com si cada minut fos el darrer.

La novel·la *El mar* –confessà en una entrevista– és una síntesi de la vida del sanatori. No és autobiogràfica. En realitat, jo a Caubet m’ho vaig passar bomba. Sí! Mai no estaré tan bé! Com que no havia de fer llit, perquè no tenia febre, podia passejar tot el dia. Allí no es parlava de la mort (...) *El Mar* va ser el primer que vaig escriure. De versos, vaig trigar molt a fer-ne. Per problemes amb la censura no es va publicar immediatament. Quan els escriptors de l’Escola Mallorquina escrivien sobre costumisme i l’exaltació del paisatge, Blai escriu sobre temes prohibits i converteix el pecat en matèria literària. La novel·la va escandalitzar i agradar al mateix temps. *El Mar* és la tensió entre Manuel Tur i Andreu Ramallo, dos joves tuberculosos, que viuen en règim d’internament, en un espai tancat, vigilat i asfixiat per la religió catòlica. Aleshores contraure la malaltia era l’avantsala de la mort, no solament de la mort física, sinó també de la mort social. L’any 2000 el director Agustí Villaronga la va dur al cinema.

La novel·la *El mar* –confessà en una entrevista– «és una síntesi de la vida del sanatori. No és autobiogràfica. En realitat, jo a Caubet m’ho vaig passar bomba

A Caubet també va començar a escriure dos llibres de poemes que es publicarien abans que *El Mar*: *Quatre poemes de setmana santa*, que segons Jaume Vidal Alcover va ser un esclat de llum, uns versos carregats de litúrgia, natura i color. Sanchís Guarnier el veia com un renovador que sense desarrelar-se de la tradició estètica insular està amarad de la influència dels lírics contemporanis de fora de Mallorca. El segon llibre de poemes va ser *Entre el coral i l’espiga* on Blai Bonet expressa el conflicte entre la fe i la passió, entre el desig i la consciència de la mort.

Montseny, Barcelona i Vilassar de Mar

A Caubet no s’acabà de recuperar. Salvador Espriu, Carles Riba i Josep M. Castellet entre altres intel·lectuals catalans li finançaren un tractament en una clínica de Barcelona. Després l’enviaren a una masia de Riells del Montseny, on visqué tres anys.

Com que el meu deure era posar-me bo, al Montseny vaig passejar molt. Hi vaig aprendre el més bàsic. Els llibres no em podran ensenyar mai el que vaig aprendre al bosc, a les fonts, amb els pagesos. Des de Breda a Riells hi havia el que va del segle XIII al segle XX. Quant em va ensenyar trepitjar, la terra durant tres anys, tot sol...

Cant Espiritual va donar a conèixer Blai Bonet a Catalunya. Va guanyar el Premi “Ossa Menor” l’any 1953.

Haceldama és una novel·la que va publicar el 1959. Damià Pons en destaca la creativitat insolent en l’ús del llenguatge i la densitat filosòfica dels discursos que emeten alguns dels personatges.

Judes i la primavera és una novel·la fragmentària, no lineal, sobre el despertar del desig -com la primavera- i el personatge de Judes, que és una figura simbòlica. Segons Blai, és la novel·la que més disgusts li va donar.

Blai Bonet incorpora a la literatura catalana els corrents narratius europeus: l’existencialisme, l’experimentalisme i en cada obra fa un pas endavant en la recerca d’un llenguatge propi. Evoluciona cap a formes cada vegada més lliures i escriu el poemari que, segons la crítica, és la seva obra cabdal: *L’Evangeli segons un de tants*, que guanya el premi Carles Riba el 1962. Un llibre que en paraules d’Àlex Susanna, és rodó, d’una modernitat esveradora, sorprenent, perdurable.

Mentre estava al Principat, també va aprofundir en coneixements sobre art i va treballar en grans projectes bibliogràfics on escriu i dissenya un llibre de gran format d’Antoni Tàpies per l’exposició mundial de Nova York.

La novel·la de més èxit, després de *El mar*, va ser *Mister Evasió* (1969), on utilitza tècniques com el flash-backs, el monòleg interior, el collage i el llenguatge col·loquial.

A Barcelona, Blai viu primer amb la família Bonet i després en una residència d’estudiants. Participa activament de la vida cultural, convulsa i vibrant de la dècada dels seixanta:

Els llibres no em podran ensenyar mai el que vaig aprendre al bosc, a les fonts, amb els pagesos. Des de Breda a Riells hi havia el que va del segle XIII al segle XX

va a conferències, exposicions, museus i per la seva feina a l'editorial Polígrafa coneix molts artistes plàstics i escriptors. Conrea la crítica d'art i el teatre, *Parasceve* (1958).

Blai torna a Santanyí

Una dècada després, per prescripció mèdica, el 1972 va tornar definitivament a Santanyí i va començar una vida retirada dels cercles literaris. A Palma fa amistat amb Pep Pinya de la galeria Pelaires i escriu assajos per Juli Ramis i Josep Guinovart, entre altres.

Durant el seu exili interior, a Santanyí, va escriure els diaris: *Els ulls* (1973) i *La mirada* (1975).

El 1987 va ser l'any el del seu redescobriment. Amb el poemari *El jove*, va guanyar la Lletra d'Or, el Premi Nacional de la Crítica, i el Premi de la Generalitat de Catalunya. És l'inici de la recuperació de la seva figura, dels homenatges i dels honors, tant a les Illes com a Catalunya, que va culminar l'any 1990, amb la concessió de la Creu de Sant Jordi.

Blai Bonet incorpora a la literatura catalana els corrents narratius europeus: l'existencialisme, l'experimentalisme i en cada obra fa un pas endavant en la recerca d'un llenguatge propi

Hotel Tomarinar

Després de morir sa mare, Blai va anar a viure amb la seva germana a l'hotel Tomarinar a Cala Figuera. L'escriptura li demana soledat i sortir a fer passes a vorera de mar. Escriure el desig és, per Blai Bonet, una manera d'existir: agosarada, mística i adolorida. Converteix l'erotisme en transgressió, però el desig és una incògnita, queda obert... A l'etapa de maduresa, Bonet va esdevenir un escriptor de culte, *underground*, allunyat dels cercles de poder, però connectat amb tot el món. Escriu el catàleg *Somiar déus* de Toni Catany, *Cant General de Jaume Mir* i *Miquel del desert*, per Miquel Barceló.

A *Nova York* (1991) Blai retrata la ciutat moderna com a espai existencial, de soledat, de buidor. Comença amb Dotze hores després de tornar orfe, cercant una mena de transcendència a través de la bellesa i l'art, perquè just existeix la passió de sobreviure.

L'escriptura li demana
soledat i sortir a fer
passes a vorera de mar.
Escriure el desig és, per
Blai Bonet, una manera
d'existir

La seva obra marca un
abans i un després, perquè
va atrevir-se a fer allò que
fins aleshores semblava
impossible: escriure la
veritat del cos

Blai Bonet no és només un autor imprescindible de la literatura catalana del segle XX. La seva obra marca un abans i un després, perquè va atrevir-se a fer allò que fins aleshores semblava impossible: escriure la veritat del cos, la sensualitat inquietant, en una època de repressió de la llengua catalana i de tota casta de llibertats. La seva transcendència està en els temes que tracta i en la manera com els escriu. Bonet no cerca l'equilibri ni la correcció: escriu des del conflicte, des de la ferida, des de la contradicció. Aquesta actitud literària, rebel i radicalment honesta, és la seva herència més poderosa. Blai ens ensenya que escriure és un acte de veritat, no d'estratègia. No té cap necessitat d'agradar, de fet, viu enfora de les capelletes literàries. Deia sovint: Jo, si no hagués estat malalt, no hagués escrit.

**De l'obra d'art de la vida,
l'únic que val és
la imatge que l'artista deixa de si mateix**
El Jove, 1987 ■

Blai Bonet: La vida i els meus instants

Montserrat Nadal,
coordinador de Pissarra

He tingut la sort d'haver conegut un llibret petit i meravellós, que és la reedició d'un parlament que Blai Bonet va pronunciar el 30 d'abril de 1987 en motiu de batejar amb el seu nom l'escola pública de Santanyí. Això ha estat possible gràcies als bons amics Tomeu Estelrich i Aina Roig.

En aquest petit tresor de 67 pàgines, Bonet conta com "un horabaixa, en Miquel Barceló, director de l'Escola Pública, i n'Antoni Vidal Ferrando, varen venir a ca nostra, carrer de Ciutat, 74, a Santanyí, la Vila, que sempre dic jo", amb la intenció i la voluntat de donar el nom de "Blai Bonet" a l'Escola Pública, si no li sabia greu i hi venia a bé.

Bonet manifesta la seva alegria i comenta, també, que si el seu nom ha de viure "escrit entre els estudiants, els seus pares i professors" cal que sentin la cuolla de saber qualque cosa de la seva vida. I d'aquí la redacció d'aquest parlament convertit en llibret.

En Blai ens parla de l'ofici d'escriure i dels seus orígens, "fill de Blai Bonet i Perelló, un euguer del Rafal des Porcs, i de Maria Rigo i Rigo, d'es Llobards, de ca ses Comes". I té un grapat de cites que, per als amants i aprenents de l'escriptura, són una autèntica meravella:

"Un escriptor és un edifici que es construeix a poc a poc, perquè l'escriptor de debò és la veu humana que agafa voluntàriament la tasca d'expressar i fer entenent que la paraula és la casa de l'home".

En Blai ens parla de
l'ofici d'escriure i dels
seus orígens

*El mar va ser una
revolució, però
també es convertí
en un escàndol*

En Blai sempre és allí, viu: il·lumina el seu país

O aquesta altra: “L’home just és així: parlar, parlar poc i bé, parlar en bé...”.

Conta alguns fets de la infantesa i la seva primera trobada amb el món i el misteri de les paraules, quan aprengué el cant de la Sibilla, “amb una serietat que no era pròpia d’una edat tan grenyal”, i se li apareix el terme “jorn”, “el jorn del judici”. Ens diu que no sabia què significava aquell mot. Així és com té el primer contacte amb el món de les paraules que anirà creixent sense límits al llarg de la seva biografia.

Hi ha algunes referències a l’esclat de la Guerra Civil i allò que s’esdevindrà a partir del 1939, ja que “el temps i la vida duïen el ca magre”.

Venen després els anys d’estada a Palma i l’ingrés al Seminari Conciliar de Sant Pere, on s’hi va estar vuit anys: “aquests vuit anys han estat, i són, els més bells, esplèndids, espigats i ben granats de l’existència viscuda per mi fins al moment actual”, ens diu. És l’època de contacte amb els clàssics com Virgili, Ovidi o Horaci; també

amb autors de la filosofia com Plató, Aristòtil, Tomàs d’Aquino i Ramon Llull.

Una part del discurs està dedicada a l’aparició de les primeres obres literàries com *Quatre poemes de Setmana Santa* i *Entre el corall i l’espiga*, l’any 1948. Fa esment del premi atorgat a *Cant Espiritual* que, segons diu l’autor, “commocionà el món intel·lectual de Catalunya”. Però de la producció literària poètica de Blai en parlen altres articles d’aquesta revista.

Hi ha referències també a la publicació de la primera novel·la, *El mar*, que va ser un èxit molt gran; de fet aquesta obra li dona “tota la fama i la popularitat que un escriptor pugui esperar o somiar dins el nostre país.

El mar va ser una revolució, però també es convertí en un escàndol”. El país no estava avesat al fet que un poeta fos

L’important no són les
coses; l’important és
el camí que mena cap
a les coses

alhora el creador d'una obra tan forta i de prosa tan bella. Fins i tot un monjo de Montserrat escrigué una carta a Blai Bonet en un sentit "molt correccional".

Més endavant vingué la novel·la *Haceldama*, la relació amb Camilo José Cela i la revista *Papeles de Son Armadans* i amb els Col·loquis Internacionals de Literatura de Formentor, on compartí habitació amb el també poeta J.V. Foix. Bonet tenia llavors vint-i-set anys.

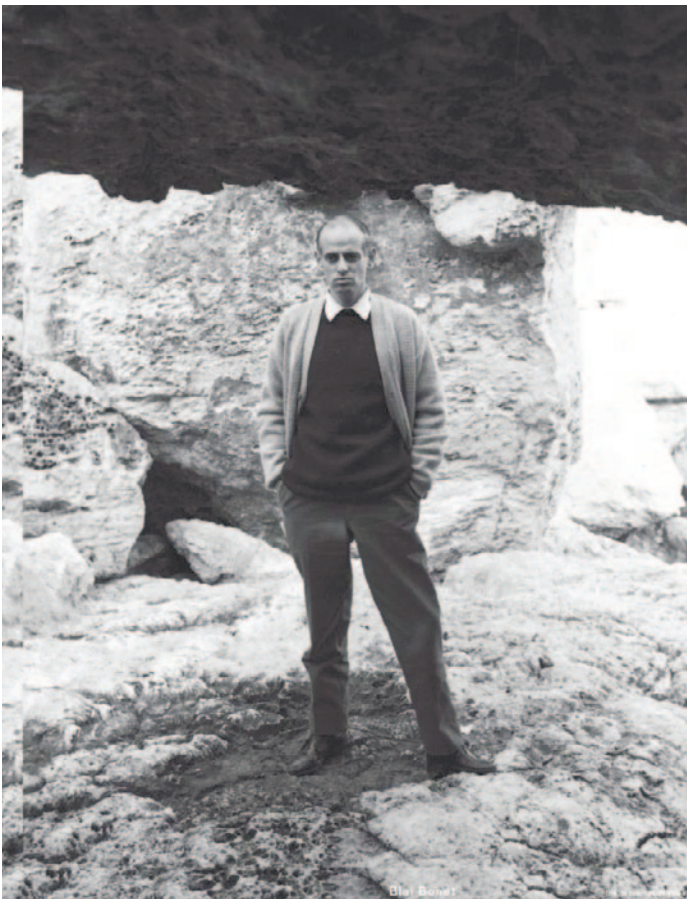
Finalment va enllestir la llarga novel·la *Judes i la primavera*, amb tant d'èxit com *El mar*, però amb molt més escàndol, sobretot a Mallorca. El motiu, segons Bonet, "perquè descrivia i descriu molt bé Santanyí i retrat molt bé, expressivament ferm, persones conegudes. Hi hagué gent que s'enutjà amb mi i, que a hores d'ara, no ho han oblidat. Poca culpa tenc jo de saber construir a fons personatges en una obra de creació!". Una obra, a més, que obtingué el premi Ciutat de Barcelona 1963.

Acab aquesta petita ressenya amb les paraules amb què Blai Bonet posa fi al parlament:

"Voldria que, si qualcú vos pregunta per mi, sempre li pugueu respondre allò que podeu dir de qualsevol de vosaltres mateixos:

- En Blai sempre és allí, viu: il·lumina el seu país."

Hi ha una segona part al llibret titulada "del gust del vers...", amb un recull de poemes. He triat aquests dos que tenen a veure amb el món escolar:

AULA

Els nins, aucells dins la gàbia
del col·legi, esfullen pàgines.

Cel per les ungles. De fred
la lliçó els torna blava.
L'hivern, tonsurat, els mira
darrera els vidres... i passa.

La ribera de paper
del mar immòbil d'un atlas,
balcó on els nins contemplen
la pau rara de les ales.

Els vidres -mullats- copien
l'elegia de les aules.

ESCOLA GRADUADA

Era una sala quadrada
i tenia cinc finestres,
una muntanya pelada,
que era violeta als capvespres.

Darrere d'un mestre vell,
Jesús estava enclavat,
José Antonio ampliat,
Franco amb un faixí vermell.

La tarda era com un ciri.
Tocava Història d'Espanya.
Hi havia un gran cementiri:
la creu, els morts, un que guanya.

Darrere els vidres volava
la bandera de tergal:
volava, volava, estava
a l'aire i fermada a un pal.

Damunt una vidriera,
el sol fugia; el camp no.
Feia fred. La Sabatera
cantava al capdecantó:

"Sa moixa m'ha fet moixons
vestits de seminaristes,
quan han obert els ullons
han estat tots comunistes".

I, per acabar una cita del llibre que m'ha agradat molt, que és una veritable lliçó per a la vida:

"L'important no són les coses; l'important és el camí que mena cap a les coses. Abans de trobar el que cerca, l'home troba moltes altres coses que eren aquí, enllà, vivien..." ■

Any Joan Marí Cardona. Commemorant i celebrant una figura determinant per a les Illes Pitiüses

Maurici Cuesta i Labèrnia

Introducció

En una coordinació i confluència digna de veure més habitualment entre administracions i institucions, el mes d'octubre de 2025 començava a celebrar-se l'Any Joan Marí Cardona a Eivissa i Formentera. Directius de l'Institut d'Estudis Eivissencs s'havien reunit mesos abans amb la consellera eivissenca de Cultura, Sara Ramon Roselló, per plantejar la necessitat de dur a terme un seguit d'actes i celebracions per reivindicar la figura de l'historiador i eclesiàstic Joan Marí Cardona, nascut a Sant Rafel de Força l'any 1925 i que va morir el 2002, a la ciutat d'Eivissa. Tant l'entitat cultural eivissenca com l'administració insular ja havien començat a fer idees per celebrar l'efemèride dignament. Més endavant les converses varen incloure l'Ajuntament de Sant Antoni de Portmany, on es troba el poble de Sant Rafel i, per a unes actuacions concretes, es va contactar amb tots els ajuntaments eivissencs i el Consell de Formentera. Pràcticament totes aquestes institucions han donat el seu particular suport a la iniciativa. Aquest article mirarà de deixar constància del que s'ha fet fins el moment i del que és previst de fer, a març de 2026.

És necessària una justificació?

Els motius per dur a terme un programa anual d'actes en memòria del mossènyer rafaler són molts i diversos.

L'historiador més destacat de les illes Pitiüses. La majoria de les seues obres, inscrites en la col·lecció Illes Pitiüses, editades per l'Institut d'Estudis Eivissencs, són clau per entendre aspectes com la conquesta d'Eivissa i Formentera al segle XIII, la forja d'una nova societat, el repoblament consegüent, les institucions locals nascudes, el peculiar feudalisme sorgit, la incardinació d'aquestes terres dins el Regne de Mallorca i la Corona d'Aragó, l'evolució de les illes al llarg de la resta de l'Edat Mitjana i l'Edat Moderna, l'articulació de la presència de l'Església Catòlica, l'evolució econòmica i social i, especialment, el poblament del territori insular a partir del 1235 i que representa un dels trets identitaris més destacats d'Eivissa i Formentera. La dispersió de la població rural, l'estructuració del territori insular en vèndes, pobles o parròquies i quartons, el model eivissenc de camp-ciutat, els vaivens del poblament de Formentera, han personalitzat aquestes illes com poques altres fets o processos. El seu profund coneixement sobre el repoblament inicial i la seua evolució el varen dur a conèixer com ningú les arrels i ubicació de gairebé totes les famílies eivissenques fins els canvis demogràfics del segle XX. En ocasions, en les seues múltiples sortides, sabia millor que les persones que trobava quins eren els seus orígens, el temps que tal llinatge duia per aquelles contrades o els antecessors del seu interlocutor. Això sí, sempre amb una elegància digna d'admirar, sense demostracions, en senyal de la seua bonhomia, senzillesa i respecte per tothom qui coneixia.

Les obres incloses en la Col·lecció Illes Pitiüses de les edicions de l'Institut d'Estudis Eivissencs, són *La conquesta catalana de 1235* (1976), *Els llibres d'Entreveniments* (1981), *Formentera* (1983), *Balansat* (1984), *Santa Maria d'Eivissa*

El mes d'octubre de
2025 començava a
celebrar-se l'Any
Joan Marí Cardona a
Eivissa i Formentera

La majoria de les seues obres són clau per entendre aspectes com la conquesta d'Eivissa i Formentera al segle XIII

(1985), *Sant Antoni de Portmany. Bicentenari de les Parròquies d'Eivissa i Formentera, 1785-1985* (1985), *Portmany* (1990), *Formentera: passa a passa per les vies públiques* (1999) i, aprofitant notes seues i de la mà d'un equip de col·laboradors es publicà pòstumament *Santa Eulàlia* (2008).

A banda dels llibres de la Col·lecció Illes Pitiüses, destaquen obres seues com *El llarg camí del pa a Formentera* (1993), *Els camins i les imatges de l'arxiduc, ahir i avui* (1993), *Formentera: documentació i paisatges* (1994); *El camí de Missa* (1996), *Pergamins i Índex Vell de Tarragona* (1997) i *Eivissa passa a passa* (1999).

A més de tot això, com a bon divulgador i amant dels mitjans de comunicació que era, Marí Cardona publicà centenars d'articles en edicions periòdiques locals (alguns en sèries diverses) i en revistes, com *Eivissa*, l'almanac *El Pitiús* o aquesta mateixa revista, *Pissarra*.

Un segon motiu seria el seu pregon coneixement del territori insular, fruit de la seua recerca en arxius, la seua curiositat i, especialment, de la seua contínua activitat de dur a terme sortides per tota Eivissa i Formentera, algunes en solitari, la majoria acompanyada de socis i amics de l'IEE o dels seu cercle més íntim d'amistats. Se les coneixia palm

Joan Marí Cardona era un participant habitual de les edicions del Curs Eivissenc de Cultura, com a ponent i com a president de l'Institut d'Estudis Eivissencs.

Una altra faceta en la què va destacar el mossènyer rafeler va ser en el món dels mitjans de comunicació

Marí Cardona publicà centenars d'articles en edicions periòdiques locals (alguns en sèries diverses) i en revistes

a palm, devia haver recorregut tots els seus camins i racons. Aprofitava els itineraris per il·lustrar els acompanyants, sempre amb humilitat, dels detalls del territori recorregut (casaments, camins, elements patrimonials, límits, divisions, fites, etc.).

La seua faceta com a promotor cultural també ha contribuït a l'efemèride. A les destinacions eclesiàstiques on va desenvolupar el seu ministeri sempre es preocupà per a què hi hagués una oferta cultural i social d'actes per als feligresos. S'implicà en la direcció de l'Institut d'Estudis Eivissencs, sent-ne vocal de la Comissió Executiva i, sobretot, el seu president entre 1976 i 1994. Alhora dirigí l'Associació Cultural Sa Talaia, responsable de fer arribar a les Pitiüses

les emissions de la Corporació Catalana de Ràdio i Televisió (bàsicament, Catalunya Ràdio i TV3), entitat creada el 1986.

Una altra faceta en la què va destacar el mossènyer rafeler va ser en el món dels mitjans de comunicació. Amb delegació del Bisbat d'Eivissa i des de l'església de Santa Creu, a la ciutat d'Eivissa, va impulsar la primera emissora radiofònica de les Illes Pitiüses, Ràdio Popular, l'any 1959. En va ser el director fins al 1979.

També cal destacar la seua reivindicació de la llengua catalana. Ja sia en les publicacions escrites (només unes quantes primeres varen veure la llum en castellà) com en la seua tasca eclesiàstica i associativa, feia servir la llengua pròpia d'Eivissa, i amb una gran qualitat tant en registres escrits com orals. En el principi d'usar el català com a llengua escrita es va preocupar d'aprendre a escriure-la bé i d'usar el millor model possible. L'arribada de les emissions de ràdio i televisió en català a les Pitiüses i la seua tasca en la Comissió Executiva de l'IEE confirmen aquesta convicció.

Joan Marí Cardona també era conegut com el canonge arxiver. I és que l'arxivística va viure un gran salt endavant a Eivissa i Formentera quan l'any 1952 va substituir Isidor Macabich en el que era l'Arxiu de la Catedral d'Eivissa, i a qui va ajudar a ordenar-lo ja quan era estudiant del Seminari d'Eivissa i alumne seu. Als anys setanta va fer que aquell arxiu passàs al Palau Episcopal, esdevenint l'actual Arxiu de la Pabordia d'Eivissa. No cal dir que hi va fer una feina exhaustiva en la seua ordenació i posada a disposició dels

investigadors. Ell mateix conreà la consulta en molts arxius, com a bon historiador que era: l'Arxiu Històric d'Eivissa, l'Arxiu del Regne de Mallorca, l'Arxiu de la Corona d'Aragó, l'Arxiu de l'Arquebisbat de Tarragona, etc.

També fou un dinamitzador de l'Església Catòlica a Eivissa, des de que va ser ordenat sacerdot, i més quan va saber de les directrius del Concili Vaticà Segon, assumint-los i mirant d'acostar la institució als seus feligresos.

I el darrer mèrit, però no el menys important d'aquesta llarga llista, és la seua bonhomia, la seua personalitat positiva, la seua proximitat a tota persona

Joan Marí Cardona guiant un grup d'excursionistes de l'Institut d'Estudis Eivissencs, entre els quals hi ha, per exemple, Marià Serra Planells o Felip Cirer Costa.

Familiars, amics i representants institucionals pitiüsos envoltant Joan Marí Cardona en rebre la Medalla d'Or de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears, el 2000.

I el darrer mèrit, però no el menys important d'aquesta llarga llista, és la seua bonhomia, la seua personalitat positiva, la seua proximitat a tota persona que se li acostava i la seua predisposició a ajudar a qui li demanava suport. Tots els que el vàrem conèixer coincidim en destacar que era molt bona persona, a més de tenir molt bon caràcter i ser una persona riallera.

Els actes de l'Any Joan Marí Cardona (2025-2026)

El programa d'actes de l'Any Joan Marí Cardona es va donar a conèixer en roda de premsa per part de la consellera de Cultura del Consell d'Eivissa, Sara Ramon Roselló, i el president de l'Institut d'Estudis Eivissencs, Marià Mayans Marí.

Els actes van començar el 3 d'octubre de 2025 amb l'exposició *Joan Marí Cardona. Cent anys. Cinquanta imatges*, a càrrec del Consell d'Eivissa i comissariada per Joan Albert Ribas Fuentes. L'exhibició es va poder visitar a Can Portmany, sala cultural al poble natal de Marí Cardona, fins finals del mes d'octubre.

Van seguir el dia 18 d'octubre, just un dia abans del centenari exacte del naixement del canonge arxiver. Es va celebrar la presentació de la seua biografia a càrrec de Felip Cirer Costa, editada pel Consell d'Eivissa i amb el títol *Joan Marí Cardona. Passió per les Pitiüses*, a l'església de Sant Rafel.

L'Institut d'Estudis Eivissencs també ha dedicat les sortides de l'edició del curs 2025-2026 a la figura del canonge arxiver

Aquest acte s'integrava en el programa del 51è Curs Eivissenc de Cultura (amb el nom d'*A Joan Marí Cardona, en el seu centenari*), essent la primera de les sis sessions previstes en un curs organitzat i dirigit per mi mateix.

L'Institut d'Estudis Eivissencs també ha dedicat les sortides de l'edició del curs 2025-2026 a la figura del canonge arxiver, amb un seguit d'excursions inspirades en la persona i l'obra seua i dedicades a un llibre seu. Així, la sortida inicial es va dur a terme el dissabte 25 d'octubre, amb un circuit de Sant Rafel a la serra de sa Font de sa Pega, dedicada als camins i les imatges de l'Arxiduc, ahir i avui, atès l'estudi profund de les estades de l'Arxiduc Lluís Salvador d'Àustria a les Pitiüses que Marí Cardona va publicar.

El 26 d'octubre s'inaugurava un oratori dedicat a Joan Marí Cardona, una obra teatral musicada; *Camins d'Història*. Homenatge a Joan Marí Cardona en el centenari del seu naixement., amb lletra de Bernat Joan, adaptació musical de Bartomeu Tur i dirigida per Jordi Martí. Sempre hi intervenen diversos membres del Grup de Teatre de l'IEE, músics i cantants, tant lírics com un cor, interpretant tonades de música eivissenca i dos àries compostes especialment per a aquesta obra que explica la vida i la feina de don Joan. Es va representar a l'església parroquial del poble natal del nostre protagonista.

Poc després, el divendres 31 d'octubre, i també al poble natal de Marí Cardona, es dugueren a terme dos actes. El primer fou la presentació del catàleg de l'exposició de fotografies sobre ell (*Joan Marí Cardona. Cent anys. Cinquanta imatges*, a Can Portmany i a càrrec del seu autor, Joan Albert Ribas Fuentes).

El segon acte d'aquell darrer dia d'octubre fou la segona sessió del Curs Eivissenc de Cultura, una conferència a càrrec d'Enric Ribes i Marí, amb el nom de *Joan Marí Cardona, una presidència de consolidació i expansió*, i, com la resta de sessions d'aquest curs, al Local Social de Sant Rafel, concretament al Club de Persones Majors de Sant Rafel.

La tercera sessió del Curs Eivissenc de Cultura va anar a càrrec de Josep Antoni Prats, amb el nom *Conèixer el territori a través de l'obra de Joan Marí Cardona*, el divendres 7 de novembre.

Una taula rodona
(*Fent memòria de Joan Marí Cardona*) va aplegar
persones que havien
tractat el mossènyer
rafaler i en varen donar
el seu testimoni

Amb Marià Villangómez Llobet i Enric Ribes Marí en la presentació d'un nou exemplar de la revista *Eivissa*, als anys 1980, a la seu de l'IEE.

Antoni Ferrer Abárzuza va pronunciar la següent conferència, el divendres 14 de novembre: *Context, valoració i perspectives de l'aportació de Joan Marí Cardona a la història pitiüsa*.

Una taula rodona (*Fent memòria de Joan Marí Cardona*) va aplegar persones que havien tractat el mossènyer rafaler i en varen donar el seu testimoni: Josep Marí Marí, Joan Josep Torres Guasch, Cristòfol Guerau d'Arellano Tur i Andreu Ferrer Joan van ser moderats per Pep Marí Ribas Hereva, el divendres 21 de novembre.

El dissabte 22 de novembre es duia a terme la segona sortida dedicada a Marí Cardona del Grup de Coneixement del Medi, per Santa Agnès de Corona, en memòria del llibre *Portmany*, atès que l'itinerari corria per terres d'aquell quartó.

El Curs Eivissenc de Cultura va concloure amb la presentació del número 78 de la revista *Eivissa*, monogràfic a la memòria de Joan Marí Cardona, a càrrec d'Enric Ribes i Marí, de Joan Serra Tur i de mi mateix, el divendres 28 de novembre.

I és que l'Institut d'Estudis Eivissencs va dedicar el número 78 de la revista *Eivissa* a la figura de Marí Cardona, en un monogràfic amb articles d'Isidor Marí Mayans (Dels arxius als llocs, a la gent i a la llengua), Felip Cirer Costa (D'un poble i d'un infant. Els primers anys de Joan Marí Cardona), Antònia Maria Cirer Costa i Antoni Bonet Ramon (Per què cal catalogar els camins?), *Enric Ribes i Marí* (L'onomàstica i Joan Marí Cardona), Josep Marí (El meu amic Canonge), Isidor Torres Cardona (L'Obra Cultural Balear de Formentera i Don Joan Marí Cardona), Joan Serra (Don Joan i els mitjans de comunicació), Antoni Ferrer Abárzuza (Ferran el Catòlic i el retaule de la Mare de Déu de Jesús, Eivissa, 1485), Mari Carmen Fernández Gómez (*Don Joan Marí Cardona, mestre i amic*), Maurici Cuesta i Labèrnia (Joan Marí Cardona era el prototip de pagès eivissenc culte i ordenat. Conversa amb Marià Serra Planells sobre Joan Marí Cardona en el centenari del seu naixement), Toni Roca Pineda (Bon vespre, Gloria Jackson), Bernat Joan i Marí (Joan Marí Cardona: impacte sociolingüístic en la nostra generació), la Colla del Canonge -un article coral d'un grup d'amics de Marí Cardona- (Recordant Don Joan Marí: l'home que coneixia les Pitiüses), Fanny Tur Riera (El llegat de Joan Marí Cardona. història de la font de la Marina), Marià Torres i Torres (Memòria agraïda a Mn. Joan Marí Cardona), Andreu Ferrer Joan (Joan Marí Cardona i Formentera) i Josep Antoni Prats Serra (El llegat geogràfic de Joan Marí Cardona).

Del 5 al 8 de desembre es va celebrar la tercera sortida del Grup de Coneixement del Medi, consistent en una visita d'una cinquantena d'eivissencs i formenterers a Tarragona, atesa l'estreta relació de Joan Marí Cardona amb l'Arxiu de la Pabordia de l'Arquebisbat de Tarragona i la relació feudal íntima que van tenir aquella arxidiòcesi amb Eivissa i Formentera, des del segle XIII fins el 1782, quan es crea el Bisbat d'Eivissa.

El 8 de desembre es representava l'oratori musical a Formentera, a l'església de Sant Francesc. A Santa Eulària

No es pot negar que
és un programa ben
extens, en la línia de la
transcendència que
aquella figura ha
tengut i té a Eivissa i
Formentera

des Riu es va poder veure i sentir a la capella de la Verge de Lourdes, el 7 de febrer. Estan programades representacions a Sant Josep (14 de març), a la ciutat d'Eivissa (al mes de maig, coincidint amb el programa de la festa *Eivissa Medieval*) i a Sant Antoni (sense data tancada).

El 24 de gener es va dur a terme una sortida del Grup de Coneixement del Medi per terres de Benirràs (Sant Miquel de Balansat) i de la talaia de Sant Joan en memòria del llibre *Balansat*. El recorregut passava per part del territori dels quartons del mateix nom i del de Santa Eulària.

El 21 de febrer va ser el torn d'una caminada per terres del poble des Cubells, atesa la pertinença a l'antic quartó de Portmany.

Estan previstes una sortida pel quartó de ses Salines, des de l'església de Sant Francesc de s'Estany (el dissabte 14 de març), el 18 d'abril per terres del pla de Vila i el quartó de Santa Eulària i, finalment, el 9 de maig per Formentera.

Aprofitant aquesta darrera sortida, el divendres 8 de maig es durà a terme una taula rodona sobre Marí Cardona i Formentera amb persones formentereres que el tractaren de prop.

També convé recollir que l'edició de la festa de la Nit de Sant Joan de 2025 es va dur a terme a Sant Rafel de Força, el dilluns 23 de juny, en ser el poble de naixement del canonge arxiver, i en col·laboració amb l'Associació de Vesins de Sant Rafel i l'Ajuntament de Sant Antoni de Portmany.

Així mateix, anirà dedicat a la seua memòria l'edició d'enguany de la Nit de Sant Joan, també, a celebrar el 23 de juny al poble des Cubells.

I fins aquí els actes celebrats i previstos de què tenc coneixement. A dia d'avui no es poden descartar altres celebracions. En tot cas, no es pot negar que és un programa ben extens, en la línia de la transcendència que aquella figura ha tengut i té a Eivissa i Formentera. ■

Un pla de xoc per a l'ensenyament del català als centres educatius

Núria Tur,
membre del Consell de redacció de Pissarra

El divendres 23 de gener a la tarda, la sala Marià Villangómez de la Biblioteca Pública de Can Ventosa es va omplir de veus disposades a parlar d'allò que actualment a la comunitat educativa ens preocupa i ens genera debat: la situació del català a l'ensenyament. Des de l'STEI presentàvem el document *En català! Pla de xoc per a l'ensenyament*, una proposta elaborada amb voluntat de diagnosi i d'intervenció concreta davant l'escenari d'inacció política.

L'acte, organitzat en format de taula rodona, no tractava només d'exposar el document, sinó de confrontar-lo amb l'experiència viva de la comunitat educativa. Dos professors de secundària i una mare varen posar paraules a situacions quotidianes que, sovint, no surten als informes, però defineixen la realitat de les aules.

Des de les primeres intervencions es va evidenciar un consens: el català continua sent, formalment, llengua vehicular al sistema educatiu, però el seu ús ha minvat de manera molt significativa.

Els professors explicaven allò que observen a les aules en el seu dia a dia, l'alumnat no fa servir pràcticament el català, fins i tot per dirigir-se al professorat recorren al castellà per manca d'eines i de coneixement. Entre ells, les converses són únicament en castellà i les actituds cap a l'aprenentatge de la llengua del territori són, en certs casos, prou decebedores.

Aquest retrocés no es va atribuir a una única causa. Al contrari, la taula va dibuixar un panorama complex on

Des de les primeres intervencions es va evidenciar un consens: el català continua sent, formalment, llengua vehicular al sistema educatiu

conflueixen factors socials, culturals i polítics. L'ecosistema mediàtic majoritari en castellà, les dinàmiques de grup entre adolescents, la percepció social del prestigi lingüístic i la manca d'un suport institucional clar, configuren un context que dificulta la consolidació del català com a llengua d'ús social.

Tanmateix, el debat va evitar caure en la nostàlgia o el catastrofisme. Es va reconèixer que el sistema educatiu ha estat, històricament, una eina clau de normalització lingüística i que continua sent-ho. El problema és la fragilitat del seu ús espontani i la manca de mesures polítiques per abordar-ho.

Un dels moments més rellevants de la del debat va ser quan es va plantejar una qüestió central: pot l'escola revertir la situació sociolingüística? La resposta va ser clara: no.

La mare participant va aportar una perspectiva imprescindible: es necessita xarxa institucional per abordar aquesta realitat. Des de la comunitat educativa es demana formació, implicació de les famílies, millora de la qualitat del programa d'acollida per alumnat nouvingut i defensa dels drets lingüístics.

Aquest plantejament connecta amb un dels eixos del pla de xoc presentat pel STEI: la necessitat d'una política lingüística transversal i coherent. No n'hi ha prou amb establir el català com a llengua vehicular als documents normatius si no es creen les condicions perquè aquesta vehicularitat sigui real i sostinguda.

El document *En català! Pla de xoc per a l'ensenyament* parteix d'una idea clara: la situació requereix actuacions concretes i immediates. Entre les mesures proposades hi ha el reforç de la formació lingüística i pedagògica del professorat, la revisió i seguiment efectiu dels projectes lingüístics de centre, la millora dels protocols d'acollida per a l'alumnat nouvingut i un paper més actiu de la inspecció educativa.

Un altre element destacat fou la importància de l'acollida lingüística. En una societat cada vegada més diversa, garantir que l'alumnat nouvingut accedeixi al català des del primer moment és clau no només per a la seva integració acadèmica, sinó també per a la cohesió social. Per això, com recordaven els docents, és imprescindible reduir les ràtios al programa PALIC i millorar els espais.

Un dels moments més rellevants de la del debat va ser quan es va plantejar una qüestió central: pot l'escola revertir la situació sociolingüística?

Durant el debat, es va insistir que moltes d'aquestes accions no impliquen grans transformacions estructurals, sinó voluntat política.

Un dels missatges més reiterats durant l'acte fou la voluntat de situar el debat en el terreny pedagògic i de drets lingüístics. Garantir que tot l'alumnat adquireixi plena competència en català no és una opció, sinó una obligació del sistema educatiu en un territori amb llengua pròpia com afirma el nostre Estatut d'Autonomia.

La llengua es va presentar com a eina d'equitat: assegurar que tot l'alumnat, independentment del seu origen, tinguin accés real al català és la manera d'ampliar oportunitats i reforçar la cohesió. Des d'aquesta perspectiva, el pla de xoc no es planteja com una iniciativa reactiva, sinó com una aposta de futur.

Un altre element destacat fou la importància de l'acollida lingüística. En una societat cada vegada més diversa

La conclusió final fou una sensació compartida de responsabilitat política

L'acte es va tancar amb un petit tast musical a càrrec de *Ses Honorables Virtuts Il·lògiques*. La música i la poesia varen aportar un to divertit, però també simbòlic: la llengua no és només matèria curricular, sinó expressió cultural viva.

La conclusió final fou una sensació compartida de responsabilitat política. El debat sobre el català a l'ensenyament és complex, però sobretot inajornable. La presentació del pla de xoc a Can Ventosa va servir per evidenciar que hi ha diagnòsi i propostes, falta la passa endavant de la Conselleria.

La llengua a l'educació no és només una qüestió de competències, sinó de drets lingüístics, cohesió social i futur de la nostra llengua. ■

Erasmus+: obrir el món als alumnes adults i posar rostres a la solidaritat amb Open Arms

Maria Magdalena Balle Garcia

Els CEPA de les Illes Balears han arrossegat durant anys la fama de ser "cementiris d'elefants" o espais on el professorat es retira. Afortunadament, aquesta percepció està canviant progressivament. La introducció gradual de la formació professional (FP) i, en els darrers anys, dels certificats de professionalitat en són una mostra clara de la seva capacitat d'innovació i adaptació als nous temps.

Diverses dades objectives reforcen aquesta evolució: el programa d'auxiliars de conversa, ja consolidat en molts centres d'adults; el fet que l'FP per a adults tingués el seu

origen en un CEPA de les Illes Balears i que avui s'hagi estès arreu de l'Estat; projectes com l'EOI-CEPA (equivalent al programa EOIES); els programes de qualificacions professionals; els certificats professionals; els cursos de capacitat digital, també finançats amb fons europeus, la inclusió del programa de dinamitzadors lingüístics i una llarga llista d'iniciatives.

En definitiva, tots aquests programes finalistes, que constitueixen una oferta complementària de gran importància, contribueixen a transformar la percepció dels CEPA. Els centres d'adults, concebuts com a espais de segona oportunitat, ofereixen una formació més flexible i oberta, capaç d'adaptar-se als canvis i a les necessitats d'un context cada vegada més dinàmic i imprevisible. Pel que fa a la participació en el programa Erasmus+, els centres de les nostres Illes que hi prenen part superen, en molts de casos, els centres de secundària, tot i disposar sovint de plantilles més reduïdes i departaments de llengües estrangeres menys consolidats.

La força del treball en xarxa: el projecte EuroFP Balears

El projecte EuroFP Balears s'ha consolidat com un referent en l'àmbit de la formació professional a les Illes Balears. Coordinat per la Direcció General de Planificació i Gestió Educatives, mitjançant el Servei de Llengües Estrangeres i Projectes Internacionals, aquest consorci integra 52 centres públics i concertats que imparteixen Formació Professional Bàsica (FPB), Cicles Formatius de Grau Mitjà i Certificats de Professionalitat.

Actualment, el 100% dels CEPA que imparteixen FP formen part del consorci, i poden oferir mobilitats tant per a alumnat com per a professorat. El curs que ve els centres

Els centres d'adults, concebuts com a espais de segona oportunitat, ofereixen una formació més flexible i oberta

països europeus. Aquests alumnes contrasten amb la idea que tenim dels alumnes Erasmus+: joves que tresquen pel món. El que no es coneix és que per al Consell d'Europa la formació de la població adulta és una prioritat.

Projectes propis: innovació i compromís amb l'entorn

Més enllà del consorci, molts centres han apostat per **projectes propis Erasmus+**, elaborats per les seves pròpies comissions Erasmus, que combinen el rigor educatiu amb la sensibilitat social i mediambiental. A continuació, en detallem alguns dels més significatius:

CEPA Son Canals: ecologia urbana i inclusió social

Va ser el primer centre en apostar per projectes Erasmus+. En els darrers cursos ha impulsat un projecte d'acreditació sobre green skills i espais verds als barris densos, amb experiències d'aprenentatge a barris obrers de Nàpols, Viterbo i Ciutat. Pere Garau, on es troba el CEPA és un dels barris amb menys zones verdes de Palma. També ha desenvolupat un projecte sobre upcycling, donant una segona vida a la roba, amb la participació d'alumnat dels tallers de costura social. Aquest curs escolar s'ha organitzat una mobilitat a Estrasburg, seu d'algunes institucions europees. És el segon curs escolar d'implementació real del programa d'acreditació Erasmus (un passaport per organitzar intercanvis sense haver de lliurar projectes a Brussel·les bianualment).

CEPA Artà: capdavanter en acreditació Erasmus+

Aquest centre va obtenir la primera acreditació Erasmus+ per a adults a les Illes (2023-2027). Treballen per millorar els processos d'aprenentatge, fomentar la inserció social i laboral, i enfortir les competències europees del professorat i de l'alumnat. Han convidat ambaixadors EPALE i experts de països com Finlàndia i Estònia, i han organitzat mobilitats a Alemanya, Malta, Itàlia, Finlàndia etc. El centre ha gaudit de quatre anys de mobilitats amb alumnes i professors.

Molts centres han apostat per **projectes propis Erasmus+**, elaborats per les seves pròpies comissions Erasmus

d'Adults que imparteixen certificats professionals també s'hi afegiran. Aquestes inclouen:

- Pràctiques en empreses a l'estranger (de 2 setmanes fins a un any).
- Participació en concursos de competències professionals.
- Estadies d'observació pedagògica (job shadowing).
- Cursos estructurats a centres europeus.
- Visites preparatòries, acompanyament d'alumnes, i acollida de docents en formació.

Els CEPA Calvià, Mancomunitat del Pla, Francesc de Borja Moll, Artà i La Balanguera, entre d'altres, participen activament en aquesta iniciativa, que connecta les aules d'adults amb les realitats laborals i educatives d'altres

CEPA La Balanguera i CEPA Camp Rodó: formació docent i alfabetització digital

La Balanguera, amb experiència en el programa Grundtvig, va iniciar la seva etapa Erasmus+ fa tres anys amb formació en TIC i llengües. Participen del programa K1, d'intercanvi i formació de professorat. El CEPA Camp Rodó impulsa actualment un projecte de job shadowing (observació professional dins l'aula) i preveu mobilitats d'alumnat el curs 2026-2027, amb l'objectiu de reduir la bretxa digital i oferir segones oportunitats educatives. Són el CEPA més novell en experiència Erasmus+ però tenen un bagatge immens en implementació d'intercanvis amb Catalunya.

CEPA Sant Antoni (Eivissa): educació per a la inclusió

Ha posat en marxa un projecte titulat "*L'educació internacional per a persones adultes*", amb una forta orientació cap a la igualtat de gènere, la reducció de l'abandonament escolar i la inclusió de població nouvinguda. Preveu noves mobilitats de professorat per observar bones pràctiques a Europa. La directora del CEPA Sant Antoni, Pepa Puig, ha liderat innumerables projectes de coeducació i d'acollida lingüística d'àmbit local i ara es vol donar un enfocament més global i transnacional en aquest dos temes, cabdals a l'educació d'adults.

CEPA Manacor: ciutadania activa i sostenibilitat

Amb el projecte **Culturecox**, aquest centre ha treballat tres blocs temàtics: sostenibilitat, cohesió social i educació cívica. S'ha iniciat amb un projecte ambiental i ha evolucionat cap a una educació per a la ciutadania europea més activa i crítica. El CEPA ja havia participat en un projecte Grundtvig, l'any 2013 sobre 'parental skills' amb col·laboració amb el CEP de Manacor. El 2023-2024 s'inicià un projecte K1 de formació del professorat on les dues companyes que treballen amb els alumnes nouvinguts pogueren visitar la Illa de Lesbos i visitar un camp de refugiats. A la foto es pot

veure Bel Duran i Catalina Bergas amb membres de l'ONG Open Arms. Altres activitats consistiren en assistir a un curs sobre el medi ambient a Florència o un curs de perfeccionament de la llengua anglesa a Irlanda.

Actualment les eixides per Europa se centren molt més amb els alumnes i en tots els casos es viatja amb alumnes vulnerables, sigui per raons culturals, socials o comunitàries. Actualment s'està treballant en un Simposi d'alumnes vulnerables d'Itàlia, Turquia i Malta a Irlanda (County Kildare). Els alumnes que hi viatjaran presenten necessitats de suport i el fet de participar d'aquesta experiència transnacional suposa una experiència única. Al Simposi es tractaran temes com l'alfabetització ciutadana, la ciutadania democràtica i activa etc. Es treballa també perquè els alumnes de certificats professionals de cures a persones dependents hi puguin participar.

Una mirada cap al futur

La realitat actual dels CEPA a les Illes Balears dista molt d'aquell estigma inicial. La seva acció ja no es limita a oferir una segona oportunitat educativa, sinó que s'han convertit en espais d'innovació social, pedagògica i europea.

A través de les mobilitats Erasmus+, els tallers d'inclusió, els projectes ambientals i el treball cooperatiu, els centres d'adults estan formant ciutadans crítics, preparats i conscients, connectats amb Europa i compromesos amb el seu entorn local.

Altres CEPA de les Illes volen pujar al tren de l'Erasmus+ i treballen o han treballat en la redacció de nous projectes per al curs vinent.

És evident que el camí recorregut en els darrers nou anys és només l'inici d'un procés d'evolució constant. I potser ara, més que mai, podem dir que els CEPA ja no són un lloc per "retirar-se", sinó un lloc per recomençar.

Actualment les eixides per Europa se centren molt més amb els alumnes i en tots els casos es viatja amb alumnes vulnerables

Els projectes Erasmus+ tenen un llarg recorregut a l'Educació d'Adults perquè el grup objectiu són els alumnes adults vulnerables. Les directrius del programa les marca el Consell d'Europa, que en un moment d'actuacions poc democràtiques per part d'alguns estats, s'ha de mantenir ferme. Els tractats fundacionals de la Unió Europea, inspirats en la Declaració dels Drets Humans i de la Revolució Francesa en són un bon exemple.

Maria Magdalena Balle García és llicenciada en Filologia Anglogermànica. Ha format part de l'equip directiu del CEPA Son Canals des de l'any 2008 fins al 2026 i actualment forma part de l'equip directiu del CEPA Llevant. Ha estat professora Associada de la UIB (Universitat de les Illes Balears) on ha impartit l'assignatura English for Education and Social Work (que materialitza les dues passions: les llengües estrangeres i el tercer sector).

Ha coordinat 10 projectes educatius europeus Grundtvig i K220 d'inclusió social, dos d'ells han estat considerats success stories per la Comissió Europea. Ha publicat diversos llibres sobre la interculturalitat en el context escolar: Del conte al portafoli intercultural, Media and Multicultural Education, Lady café Approaches, A BOOK ON INTEGRATION TRAINING FOR IMMIGRANT WOMEN, A minority world in a global Europe, First Generation Second Chance in Adult Education school, La dona migrada a la diàspora, Green policies, Digitalization and Diversity in Adult Education institutions.

És l'ambaixadora de la plataforma europea EPALE de les Illes Balears des del 2019 i Assessora de l'Anuari de l'Educació de la UIB en temes d'educació adults. Ha dirigit la revista APABAL (didàctica de l'anglès) durant 8 anys i col·labora puntualment per a la revista APAC (Associació de Professors d'Anglès de Catalunya). ■

Més que mai, podem dir que els CEPA ja no són un lloc per “retirar-se”, sinó un lloc per recomençar

La ràdio escolar. La pedagogia del so en temps de soroll

Xesco Casacuberta Vallier

Vivim immersos en l'era de les pantalles. Televisió, tauleta, ordinador, mòbil. Tot és ràpid, immediat, lluminós, parpellejant. Les imatges arriben sense pausa i, massa sovint, sense temps per ser pensades. Els infants creixen dins un flux constant d'estímuls visuals que expliquen històries completament imaginades, resoltes abans que la ment tingui temps d'habitar-les. I a l'escola, les dues darreres dècades, lluny de convertir-se en refugi, massa sovint s'ha apostat per incorporar-les acríticament. L'escola ens ensenya a mirar, a interpretar imatges, a habitar el món visible. Però l'educació no pot quedar atrapada en una sola finestra perceptiva.

Entre l'escriptura i la lectura, fonaments de la ciutadania crítica, i el llenguatge audiovisual, immensament complex i influent i que donaria per un altre debat, existeix un

Reivindiquem la ràdio escolar, oblidada després del tsunami de les pantalles, perquè ocupi un espai pedagògic essencial

territori sovint oblidat. El so. L'escola ha de treballar el so, l'audició, la música, l'escolta activa, l'atenció auditiva. I un bon espai per treballar-ho és, sens dubte, la ràdio.

Reivindiquem la ràdio escolar, oblidada després del tsunami de les pantalles, perquè ocupi un espai pedagògic essencial. Reivindiquem la ràdio perquè és el lloc on la paraula escrita es converteix en veu, on la lectura es transforma en escolta, on el pensament passa pel cos i es comunica. En temps de sobresaturació visual, la ràdio, més que les pantalles, es converteix en un contrapunt necessari que aposta per un espai més lent. Un espai més atent i més profund. Més conscient.

Les pantalles sovint immobilitzen, absorbeixen, alineen. L'addicció de la pantalla abdueix i exclou de l'entorn més immediat. Atura la vida. El so, en canvi, l'acompanya. Es pot escoltar mentre es camina, es dibuixa, es contempla, s'observa, es juga, es construeix o es conversa. El so no separa de l'experiència del món: hi circula, l'habita.

A les pantalles molt sovint les històries venen sobreimaginades. La imatge ho ocupa tot i deixa poc marge per a la interpretació personal. El relat, real de les notícies o fantàstic de les històries, es presenta precuinat. Ens arriba empaquetat i tancat, a punt de ser engolit. La ràdio, en canvi, amplia, expandeix, suggereix. Obre espai. Suggestir és molt més poderós que mostrar. Una veu pot construir mil paisatges diferents dins de qui escolta. Cada oient imagina un món propi. La ràdio desperta la imaginació perquè no imposa formes: les insinua. Ens ensenya a escoltar, a distingir silencis, a reconèixer tons, matisos i emocions.

Fer ràdio (de qualitat!) a l'escola implica pensar, planificar, decidir, contrastar informació, escriure i reescriure, treballar l'expressió oral. Abans d'enfrontar-se al micròfon l'alumnat investiga, redacta, edita, parla, escolta i revisa.

La ràdio escolar és també un espai d'inclusió. Hi caben totes les veus. Tots els accents. Totes les maneres de parlar

Aprèn que comunicar no és només parlar, sinó també ser responsable del que es diu. La ràdio fomenta una ètica comunicativa: no tot val, cal verificar, contrastar i pensar abans de transmetre. Fer ràdio implica responsabilitzar-se amb la paraula. És l'aula de la paraula!

Escoltar ràdio implica escoltar activament, interpretar, comprendre, informar-se. Però pot, i hauria, d'anar més enllà. L'oïda és un sentit profundament emocional. Escoltar ràdio, doncs, implica, no només escoltar sinó sentir, emocionar-se. Una veu pot transmetre calma, entusiasme, confiança o empatia amb una proximitat que cap pantalla pot reproduir.

Per tot això la ràdio escolar és també un espai d'inclusió. Hi caben totes les veus. Tots els accents. Totes les maneres de parlar. Cada alumne, cada mestre, cada família pot trobar-hi un lloc. Cada idea pot ser compartida, cada veu pot ser escoltada. I això crea pertinença, participació. Es converteix en un projecte compartit, genera comunitat. La ràdio no només comunica, construeix vincle.

Fem, escoltem i sentim la ràdio escolar perquè és una forma transversal i completa d'educació. Reivindiquem la ràdio escolar perquè en temps de renou constant, treballar el so pot convertir-se en un acte revolucionari! ■

En record de Tino Brugos

Vicent Mauri,
Confederació Intersindical

El passat mes de novembre va morir Tino Brugos, company de la Confederació Intersindical del sindicat asturià SUATEA. Era responsable d'acció sindical de la Confederació, a més d'haver estat sempre una persona compromesa en un grapat de causes: els drets del col·lectiu LGTBI, la defensa de la llengua asturiana, la lluita del poble kurd, el respecte pels drets humans a Colòmbia i tantes altres.

Com a record i homenatge al company Tino, reproduïm aquestes paraules que Vicent Mauri, de la Intersindical Valenciana, li dedicà en l'acte de comiat celebrat el propassat 31 de gener a Oviedo:

Familia de Tino, compañeras y compañeros de SUATEA y del STEC, representantes de las entidades sociales y políticas que hoy nos acompañáis, amigas y amigos:

Es un honor, y también una gran responsabilidad, tomar la palabra en nombre de la Confederación Intersindical en este acto de homenaje a Tino Brugos. Un honor porque hablar de Tino es hablar de compromiso, coherencia y dignidad; y una responsabilidad porque su trayectoria nos interpela y nos obliga a estar a la altura de su legado.

HOMENAXE A
Tino Brugos
SÁBADU 31 DE XINERU
11:00h · IES de La Iría · Uviéu
 Convidamos a toles amistaes y a toles persones
 compañeres de múltiples causas a esti actu
 na so alcordanza.

 Cómo llegar

Tino fue coordinador de política sindical de la Confederación Intersindical y miembro muy activo del área de internacional. En ambas responsabilidades su trabajo fue valioso e imprescindible. No es una fórmula retórica: es un hecho. Su ausencia nos duele profundamente. En la Confederación Intersindical nos sentimos huérfanas y huérfanos, pero no vacíos, porque Tino sigue y seguirá presente en nuestra memoria colectiva, en la experiencia compartida y en la huella que ha dejado en cada una y cada uno de nosotros.

Permitidme un apunte personal. Echo mucho de menos aquellas largas conversaciones sobre política sindical, internacionalismo y tantos otros asuntos en los que siempre aportaba criterio, profundidad y sentido común. Tino era un sabio sin pretensiones: escuchaba, reflexionaba y ayudaba a pensar. Nunca imponía; siempre sumaba.

La muerte de Tino Brugos no es solo una pérdida personal. Es también un golpe a la memoria viva de las luchas sociales, sindicales y políticas de nuestro tiempo. Con él se va yendo una generación de militantes que vivió tiempos difíciles y convulsos, que luchó —con orgullo y sin prejuicios— por la utopía, y que entendió la política como compromiso colectivo y como una forma digna de vivir, de compartir y de amar.

Una generación que, como cantaba Labordeta, puso sobre la mesa y sobre su propia vida:

“todas las banderas rotas,
las que nos rompió la vida,
la lluvia y la ventolera
de nuestra dura derrota”.

Pero que, a pesar de esa dura derrota, nunca se rindió y siguió comprometida con su gente, con su clase y con la construcción de un mundo más justo.

En ese camino, Tino, como estamos viendo en este acto de homenaje, formó parte de múltiples movimientos sociales, políticos y sindicales. Militó en SUATEA, fue impulsor de la Intersindical Asturiana y asumió responsabilidades en STES-Intersindical y en la Confederación Intersindical. Participó también en espacios como XEGA, la LCR, Viento Sur, la Fundación Andreu Nin y en los movimientos de solidaridad internacionalista. En todos ellos mantuvo siempre un compromiso ético y político claro, coherente y profundamente transformador.

Tino hacía escuela con el ejemplo. Convertía la coherencia en práctica cotidiana y la lucha en actitud vital. Por eso hoy no solo lo recordamos: lo reivindicamos. Y asumimos su legado no como una consigna, sino como una responsabilidad viva para seguir trabajando, día a día, por sus —nuestros— ideales.

Como escribió el poeta valenciano Vicent Andrés Estellés:

“Assumiràs la veu d'un poble,
i serà la veu del teu poble,
i seràs, per a sempre, poble.”

Tino asumió esa voz.

Y por eso, amigo y compañero, no te vas.

Te quedas en nosotras y nosotros, en cada asamblea, en cada pancarta y en cada lucha que no se rinde. ■

De missioners a sediciosos. La depuració dels ensenyants pel franquisme

Bernat Sureda,
catedràtic emèrit de la Universitat de les Illes Balears

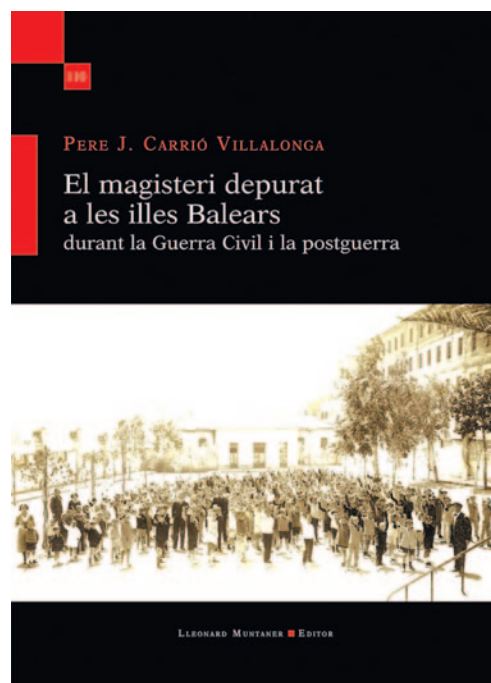
Fa uns dies es va presentar el llibre de Pere J. Carrió Villalonga *El magisteri depurat a les illes Balears durant la Guerra Civil i la postguerra* publicat per Lleonard Muntaner. El llibre ofereix una investigació molt completa sobre el procés de depuració aplicat pels revoltats contra la II República, un cop convertits en vencedors de la guerra i que va afectar tots els membres dels diferents col·lectius docents. La recerca que es presenta parteix d'una documentació que recull els distints expedients generats per aquest procés.

En el cas de Balears aquest es va desenvolupar en dues etapes: la que ja es va iniciar amb l'inici de la guerra i la que va continuar acabada aquesta i instaurada la dictadura. Malgrat que hi havia hagut algunes aportacions parcials al tema i intents de fer treballs de conjunt, fins a la publicació d'aquesta obra no disposàvem d'una visió sistemàtica d'aquell model de repressió que es va imposar contra els docents per part de les autoritats que promogueren el cop d'estat i la substitució de la República per la dictadura franquista.

El llibre es pot analitzar des de diverses perspectives. En aquesta ressenya tractaré dues de les qüestions que poden ajudar a una valoració del llibre i del tema que en ell es tracta.

En primer lloc, es pot parlar de com aquesta depuració implica una forma de trencar sistemàticament i de forma contundent amb el procés de modernització educativa iniciat ja amb la implantació del règim liberal al segle XIX, impulsat per la Institución Libre de Enseñanza i pel reformisme educatiu de la Catalunya de les primeres dècades de segle i que rebé un suport decidit dels organismes públics a la II República. No era tan sols una millora dels mètodes educatius superant l'ensenyament memorístic i concedint importància a l'activitat i la descoberta dels coneixements, sinó també la difusió d'una nova filosofia educativa.

Una concepció de l'educació que la definia com el més potent instrument de consolidació de la democràcia i una

Aquesta depuració
implica una forma de
trencar sistemàticament
i de forma contundent
amb el procés de
modernització educativa

condició per compensar les diferències individuals i permetre l'ascensió social i la renovació de les estructures de poder. L'accés a la instrucció de tota la població era, d'acord amb aquest pensament liberal democràtic, també la garantia del desenvolupament econòmic i la pau social. Es volia una educació primària obligatòria, gratuïta, igualitària per a tots no sotmesa a cap dogma i que inculqués els valors cívics. Eren els principis que a l'Estat espanyol defensaren els primers liberals, però que ben aviat foren traïts per les noves classes oligàrquiques que en principi havien contribuït a l'aniquilació de la monarquia absolutista, però que ara ocupaven el poder i volien ordre i respecte a la propietat privada més que llibertats, cultura i instrucció.

Ben aviat es va abandonar el principi de la gratuïtat universal de l'ensenyament i l'acord de 1851 entre Espanya i la Santa Seu va atorgar a l'Església catòlica el control sobre l'educació, exigint que tots els ensenyaments, tant públics com privats, s'ajustessin a la doctrina catòlica. La responsabilitat que els primers liberals havien atribuït a l'Estat en matèria educativa es va anar afeblint fins a arribar a un abandonament manifest de l'atenció pública a l'educació. Les creixents demandes d'instrucció, especialment entre els sectors benestants, començaren a ser cobertes per a l'ensenyament privat majoritàriament religiós. Els sectors més populars quedaren molt desatesos i tan sols algunes iniciatives religioses o del moviment obrer contribuïren a lluitar contra l'alt grau d'analfabetisme.

Aquest abandonament de l'educació i el control de l'Església estava relacionat amb un sistema polític caciquil i amb una corrupció que afectava de forma generalitzada a la corona i al poder polític. Alguns sectors intel·lectuals, inspirats en el pensament del filòsof alemany Karl Christian Friedrich Krause, defensor de la tolerància doctrinal i de la llibertat acadèmica enfront de qualsevol dogma es mostraren molt crítics amb aquesta situació. I es produeix el que podria anomenar-se la primera depuració. El 1864 el Govern conservador de Ramón María Narváez

La Institución Libre de Enseñanza (ILE) representarà aquella part de la societat espanyola que vol la modernització social, econòmica i cultural del país

El llibre de Pere Carrió ens ofereix una altra dimensió per a la reflexió històrica en educació

emet una circular que prohibia expressament que a les universitats o fora d'elles els catedràtics emetessin opinions per qualsevol mitjà contràries al dogma catòlic o crítiques amb les autoritats de l'Estat.

L'any següent aquesta actitud autoritària i contrària a la llibertat de càtedra va provocar un seriós enfrontament entre un grup de catedràtics i el govern que acabà amb la primera manifestació d'estudiants i la repressió d'aquesta amb diversos morts. Un grup de catedràtics foren expulsats de la Universitat. Aquests fets serien els antecedents de la Institución Libre de Enseñanza creada el 1876 quan, després de la primera República i amb l'inici de la Restauració, es tornà a posar en qüestió la llibertat de càtedra.

La Institución Libre de Enseñanza (ILE) representarà aquella part de la societat espanyola que vol la modernització social, econòmica i cultural del país i la seva democratització. I que confien per aconseguir-ho en una educació renovada a la qual puguin tenir accés tothom. S'enfronten als sectors més conservadors, intransigents i dogmàtics que recelen de l'educació i que, en tot cas, la volen memorística i sotmesa als dogmes catòlics.

La ILE cada vegada va tenir més influència. Una de les seves grans aportacions va ser la d'inspirar la creació de la Junta per a l'Ampliació d'Estudis i Investigacions Científiques el 1907 que donar suport a estades i viatges a l'estranger per afavorir el coneixement de les millores que es feien. Nombrosos científics i docents es beneficiaren d'aquestes ajudes, que contribuïren entre moltes millores a renovar l'ensenyament.

L'impuls que va rebre l'educació a l'època de la II República és el resultat de la voluntat dels governants republicans progressistes d'aplicar els principis d'aquest corrent de pensament i pràctica iniciada pels crítics enfront de la deriva conservadora, autoritària i profundament desconfiada cap a l'educació d'una part de la classe dirigent espanyola.

La depuració que explica i descriu Pere Carrió al seu llibre fou la forma violenta i contundent que trobaren els revoltats de posar clarament en evidència la seva desconfiança cap a l'educació i la manifestació del seu decantament radical cap a una instrucció sotmesa a dogmes i principis d'autoritat. Si es dona per vàlid el concepte sociològic i històric de les dues Espanyes, un dels criteris per distingir-les és els que confien en l'educació i els que desconfien d'ella. Els que consideren als educadors com uns *missioners* i, per contra, els que els consideren uns *terroristes*.

El llibre de Pere Carrió ens ofereix una altra dimensió per a la reflexió històrica en educació. Hi ha hagut un model de fer investigació històrica en general i de l'educació en particular que posa més atenció en les estructures que en

els subjectes. La història de l'educació en el franquisme s'ha construït molt a partir dels discursos dels guanyadors, de les disposicions legals o de les teories dominants, però s'ha donat menys importància a la veu dels protagonistes: els educadors i els alumnes.

La història feta a partir dels documents oficials és una història més homogènia, que presenta menys matisos. La història que contempla els actors és més difícil de fer a causa de la dispersió de les fonts i de les dificultats per trobar-les, però mostra una realitat més rica i plural. El llibre de Pere Carrió ens ofereix una combinació molt ben reeixida entre les fonts oficials que dibuixen els esdeveniments, però complementades amb l'aproximació als personatges que visqueren els fets. Aquesta història, més atenta a les vides dels protagonistes ens fa veure, per exemple, que una cosa eren els mestres del franquisme i una altra molt diferent els mestres franquistes.

No tots els mestres del franquisme compartien les idees de la dictadura. Alguns o molts, malgrat les noves imposicions polítiques, seguien aplicant idees i fent pràctiques educatives molt correctes que havien après en la seva formació anterior a l'establiment de la dictadura. Aquest tipus d'història, més justa també amb les persones, exigeix que es conservin documents: cartes, quaderns, memòries personals, fotografies que formen part de col·leccions particulars. L'administració hauria de garantir espais institucionals per a la preservació d'aquests testimonis, assegurant-ne la conservació, el reconeixement patrimonial i.

L'administració ha de crear un espai on es puguin dipositar aquests testimonis personals amb garanties de conservació, reconeixement del valor patrimonial i de les persones que facin les donacions. ■

No tots els mestres del franquisme compartien les idees de la dictadura

**No
toqueu
l'escola
en català**